

Diplomová práce

Azylová politika a její aplikace v rámci ČR

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Michal KOTAČKA**

Osobní číslo: **H09403**

Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Azylová politika a její aplikace v rámci ČR**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerší odborné literatury.

Vypracování osnovy a struktury DP.

Metodologie práce, stanovení výzkumných technik a metod.

Zpracování teoretické a praktické části práce.

Teoretická a praktická východiska, závěry a doporučení.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ČEPELKA, Č., JÍLEK, D., ŠTURMA, P. Azyl a uprchlictví v mezinárodním právu. Brno: Masarykova univerzita, 1997. ISBN 80-210-1493-8.

DANČÁK, B.- FIALA, P. Národnostní politika v postkomunistických zemích. 1 vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2000. ISBN 80-2102-38-80.

HENDL, J. Úvod do kvalitativního výzkumu. Praha : Karolinum. 1999. ISBN 80-246-0030-7.

Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu.

Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Štefan Chudý, Ph.D.**

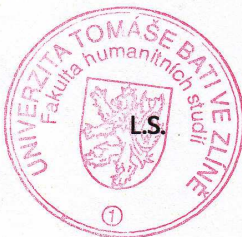
Datum zadání diplomové práce: **20. ledna 2011**

Termín odevzdání diplomové práce: **29. dubna 2011**

Ve Zlíně dne 20. ledna 2011

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 4.3.2011

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zaměřuje na azylovou a migrační politiku České republiky. V teoretické části jsou popisovány současné právní normy a předpisy, které tuto politiku určují a dále pak historie a vývoj azylové politiky v České republice. V praktické části jsou diskutována statistická data, týkající se azylových řízení i samotných žadatelů a kvalitativně analyzovány rozhovory s respondenty, kteří pracují v organizacích, zabývajících se žadateli o mezinárodní ochranu. Práce si klade za cíl nahlédnout do problematiky azylové politiky a naznačit možné směry pro další vědecká zkoumání.

Klíčová slova: migrace obyvatelstva, azylová politika, mezinárodní ochrana, uprchlík, pobytové středisko.

ABSTRACT

The diploma thesis focuses on the asylum and the migration policy in the Czech republic. In theoretical part contemporary legal rules and directives of migration problems are discussed and history and evolution of migration policy in the Czech republic are also conducted. In practical part we discuss the statistic data of the asylum administration and the refugees themselves. Than we qualitatively analyze interviews with respondents, who work in organizations, which engage in work with refugees. The diploma thesis set itself a task to take a look into the asylum policy and imply possible directions for future researches.

Keywords: migration, asylum policy, international protection, refugee, sojourn centre

Na tomto místě bych chtěl velmi poděkovat Mgr. Štefanu Chudému, Ph.D., za odborné vedení mé práce a cenné rady a připomínky při jejím zpracování.

OBSAH

ÚVOD	10
I. TEORETICKÁ ČÁST	11
1 ZÁKLADNÍ POJMY	12
1.1 MIGRACE.....	12
1.2 UPRCHLÍK	13
1.3 AZYL	14
1.3.1 Bezpečná třetí země.....	14
1.3.2 Bezpečná země původu.....	15
1.4 CIZINEC.....	16
1.5 PRÁVNÍ ÚPRAVA AZYLOVÉ POLITIKY	17
1.5.1 Listina základních práv a svobod.....	17
1.5.2 Úmluva o právním postavení uprchlíka	17
1.5.3 Charta základních práv Evropské unie	18
1.5.4 Zákon č. 325/1999 Sb. O azylu.....	18
1.5.5 Zákon č. 326/1999 Sb. O pobytu cizinců na území ČR	19
1.5.6 Dublinská úmluva.....	19
2 ČESKÁ REPUBLIKA A JEJÍ AZYLOVÁ POLITIKA	21
2.1 HISTORICKÝ POHLED NA AZYLOVOU A MIGRAČNÍ POLITIKU.....	21
2.1.1 Historie a zkušenosti s azylovou a migrační politikou v letech 1945-1989.....	21
2.1.2 Azylová politika po roce 1989.....	22
2.1.3 Azylová politika ČR v současnosti	24
2.2 AZYLOVÁ ZAŘÍZENÍ A JEJICH FUNKCE	25
2.2.1 Přijímací středisko	26
2.2.2 Pobytové středisko	29
2.2.3 Integrovaná střediska.....	31
2.2.4 Zařízení pro zajištění cizinců.....	33
2.2.5 Centrum na podporu integrace cizinců (CPIC).....	34
3 ŘÍZENÍ O MEZINÁRODNÍ OCHRANĚ V ČESKÉ REPUBLICĚ.....	37
3.1 UDĚLENÍ MEZINÁRODNÍ OCHRANY – JEJÍ DŮVODY A FORMY	37
3.2 PROHLÁŠENÍ O ÚMYSLU POŽÁDAT O MEZINÁRODNÍ OCHRANU	39
3.3 ŘÍZENÍ VE VĚCI MEZINÁRODNÍ OCHRANY ODBOREM AZYLOVÉ A MIGRAČNÍ POLITIKY MINISTERSTVA VNITRA.....	41

3.3.1	<i>Přijetí žádosti o mezinárodní ochranu</i>	41
3.3.2	<i>Rozhodnutí ve věci mezinárodní ochrany</i>	42
3.3.3	<i>Udělení azylu bez předchozího řízení</i>	43
3.3.4	<i>Dočasná ochrana</i>	43
3.3.5	<i>Postavení Úřadu vysokého komisaře pro uprchlíky k řízení o mezinárodní ochraně v ČR</i>	44
II. PRAKTICKÁ ČÁST		45
4 STATISTICKÝ POHLED NA ŘÍZENÍ O MEZINÁRODNÍ OCHRANĚ V ČESKÉ REPUBLICE		46
4.1	VÝVOJ ŽÁDOSTÍ O MEZINÁRODNÍ OCHRANU V LETECH 1990-2010.....	46
4.2	ROZBOR ŽÁDOSTÍ O MEZINÁRODNÍ OCHRANU V LETECH 2000 - 2009.....	49
5 STRUKTUROVANÉ INTERVIEW JAKO KVALITATIVNÍ VHLED DO PROBLEMATIKY PRÁCE S ŽADATELI O MEZINÁRODNÍ OCHRANU		54
5.1	POVAHA VÝZKUMU	54
5.2	PŘEDPOKLADY KVALITATIVNÍHO VÝZKUMU.....	54
5.3	VÝZKUMNÝ VZOREK.....	56
5.4	METODA ZÍSKÁNÍ DAT	56
5.5	METODA ZPRACOVÁNÍ DAT	58
5.6	VÝSLEDKY VÝZKUMU.....	59
ZÁVĚR		64
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY		65
SEZNAM PŘÍLOH		68

ÚVOD

Problematika emigrace z rodné země do míst, kde mohou uprchlíci nalézt azyl a bezpečí je v současnosti stále významnější a naléhavější. Stačí jen sledovat zprávy a číst denní tisk. Svět je zmítán válečnými konflikty, které vytvářejí takřka denně velké počty lidí bez domova či ohrožených rasovou, politickou nebo náboženskou diskriminací. A nejsou to jen válečné konflikty. V mnoha ekonomicky slabších zemích udeřila současná celosvětová krize razantněji než v těch bohatších a rozvinutějších. I z těchto zemí proudí do Evropské unie celá řada žadatelů o mezinárodní ochranu.

Azylová problematika se tak stává celoevropským tématem a je třeba jí věnovat mimořádnou pozornost. Ať už jde o otázku důvodů žadatelů, které uvádějí ve svých žádostech o azyl v naší republice, či o otázku zemí původu, o problematiku mezinárodních smluv, které oblast migrační politiky vymezují, ať jde o množství kladných či zamítavých stanovisek apod. Téma je nesmírně široké a zahrnuje v sobě aspekty právní, politické, psychologické, sociální, neméně tak pedagogické, zdravotnické, ekonomické atd.

Pro mne osobně je to téma zajímavé a výzkumně i lidsky mne oslovilo. Domnívám se, že i přes aktuální významnost zmíněné problematiky stojí tato strana zájmu současných výzkumníků. Snad je to proto, že migrační politika není tak výzkumně atraktivní, snad proto, že získat data pro případný výzkum není úkol nikterak lehký. Jistá nedůvěra a snaha, tak říkajíc, nenechat si nahlédnout do kuchyně je jednou z charakteristik organizací, které se touto problematikou zabývají. Přesto jsem se však pokusil podhalit roušku tajemství tématu azylu v kontextu naší republiky, jejích právních předpisů a některých vybraných aspektů, které s tímto tématem souvisejí.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ZÁKLADNÍ POJMY

V této kapitole bych uvedl pojmy a právní normy, přímo související s touto diplomovou prací.

1.1 Migrace

Význam pojmu „migrace“ je v různých encyklopediích a slovnících cizích slov v mnoha definován jako přestěhování, přemísťování, přecházení, změna místa pobytu, kdy objektem těchto činností mohou být lidé, zvířata, rostliny, data apod. Pro účely této diplomové práce se bude uváděný pojem „migrace“ týkat výhradně člověka.

Pojem migrace je možné také definovat jako časově více či méně ohraničený proces přesunu lidí mezi prostory určenými státními hranicemi¹.

Migraci lze definovat jako pohyb obyvatelstva z místa na místo, z jedné země do druhé. Lidé odcházeli v průběhu dějin ze své země vždycky a z různých důvodů, pro náboženské či jiné přesvědčení, ale příčiny byly i ekonomické, lidově vyjádřeno stěhování se za lepším².

Dá se říci, že samotná migrace je reakcí na rozdíly ať politické, ekonomické, sociální nebo i geografické prostředí. Lidé chtějí odejít z míst, kde jim něco nevyhovuje nebo se jim „něčeho nedostává“. Jednat se může o strach o vlastní bezpečí, bezpečí dalších osob, stejně tak zajištění základních biologických potřeb, mezi které patří zejména jídlo a pití, dále osobní svoboda, touha po vzdělání, seberealizace a v neposlední řadě migrace za prací³.

Značná část migrace v současném světě představuje tzv. ekonomickou migraci, která je způsobena rozdílnými životními úrovněmi ať mezi kontinenty, ale i mezi státy v rámci

¹ BUDILOVÁ, L., HIRT, T. *Policista v multikulturním prostředí*. Praha: Odbor bezpečnostní politiky a Odbor azylové a migrační politiky MVČR, 2005. ISBN: 80-903510-1-8.

² ŠIŠKOVÁ, T., ed al. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál, 1998. ISBN: 80-7178-285-8, s. 37-42.

³ KLVAŇOVÁ, A. Migranti nás nutí k přehodnocení zažitých norem chování. *Sociální práce*, 2007, č. 2, s. 14-16.

jednoho kontinentu, tedy je v přímé souvislosti s životní úrovní obyvatelstva. Životní úroveň je tedy jedním ze spouštěcích mechanismů migrace obyvatelstva.

Migraci je možné dělit z několika pohledů⁴:

1. Legální migrace – je to zjednodušeně řečeno vstup za území České republiky za dodržení všech podmínek a zákonů, které tento vstup upravují a povolují.
2. Nelegální migrace - s tímto druhem migrace se potýká nejen Česká republika, ale v podstatě všechny státy světa. Pod tímto chápeme nelegální vstup na území daného státu, nejčastěji spojené pobytem bez platného víza, přichází-li osoba ze země, jejichž občané mají při vstupu povinnost mít toto platné vízum, ale i třeba vstup s padělaným či pozměněným cestovním dokladem.

V souvislosti s migrací ještě uvedu dva pojmy a to emigrace a imigrace. Mluvíme-li o emigraci, zjednodušeně řečeno, jedná o směr pohybu z domovské země ven přes hranice, v imigraci hovoříme o pohybu jedince dovnitř určitého státu.

1.2 Uprchlík

Základní listinou, kde je pojem „Uprchlík“ upraven je Úmluva o právním postavení uprchlíka, tzv. Ženevská konvence, přijatá Valným shromážděním OSN dne 28.7.1951 v Ženevě. V článku 1 této listiny se říká:

„Uprchlík je osoba, jež se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodu příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů, je neschopna přijmout nebo ke shora uvedeným odmítá ochranu své vlasti, totéž platí pro osobu bez státní příslušnosti nacházející se mimo zemi svého dosavadního pobytu následkem shora zmíněných událostí, které ke shora uvedeným obavám se tam nechce nebo nemůže vrátit“⁵.

⁴ BUDILOVÁ, L., HIRT, T. *Policista v multikulturním prostředí*. Praha: Odbor bezpečnostní politiky a Odbor azylové a migrační politiky MVČR, 2005. ISBN: 80-903510-1-8.

⁵ Úmluva o právním postavení uprchlíka, tzv. Ženevská konvence ze dne 28.7.1951.

Pokud hovoříme o uprchlících můžeme mít na mysli obecně každého, kdo byl nucen z nejrůznějších příčin opustit svůj domov a uprchnout na jiné místo. Pokud se takový člověk nachází mimo území svého státu a požádá o azyl, stává se žadatelem o azyl, a naplní-li definici Úmluvy a je ve své žádosti úspěšný, stává se azylantem / uznaným uprchlíkem⁶.

Uprchlík tedy, na rozdíl od ostatních osob – migrantů, potřebuje poskytnout ochranu dle mezinárodního práva. Pro účely této diplomové práce bude termínu uprchlík používáno v souvislosti s mezinárodní ochranou pronásledovaných osob, kterým poskytuje Česká republika tuto ochranu.

1.3 Azyl

Slovo *Azyl* pochází z řeckého slova *asylon*, což v překladu znamená útočiště. Je to tedy prastarý nábožensko-právní institut a původně znamená útočiště, místo, kam se pronásledovaný člověk může uchýlit před pronásledovateli, protože ho tam chrání náboženská autorita. Funkcí azylu je ochrana uprchlého cizince, jenž má obavy z pronásledování, z důvodů popsanych v bodě 1.2 – uvedených v základním materiálu, v Ženevské konvenci.

V právním systému České republiky se používá termínu Mezinárodní ochrana, která je dále dělena na azyl a doplňkovou ochranu. Více o mezinárodní ochraně České republiky v dalších částech této práce.

V souvislosti s migrací, odchodem ze země, hledáním azylu souvisí i následující dva pojmy, instituty třetích zemí.

1.3.1 Bezpečná třetí země

Tento institut spočívá v tom, že státy mají možnost navracet uprchlíky – žadatele o mezinárodní ochranu, do států jejich prvního útočiště. V této době nemá ještě osoba přiznáno postavení azylanta, Úmluva ani nebrání navracení uprchlíka do jiných zemí, není

⁶ GÜNTEROVÁ, T. Uprchlíci a žadatelé o azyl v České republice. *Člověk v tísní, o.p.s.*, 2007 [cit. 10.3.2011]. URL: <http://www.varianty.cz/download/doc/activities/71_0.pdf>.

možné vracet uprchlíky za hranice zemí, kde by byl ohrožen na základě jeho rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité společenské vrstvě nebo pro své politické přesvědčení. Bezpečnou třetí zemí je ta, kde existuje možnost osoby požádat o status uprchlíka, nikoliv, že by se vyžadovala od této země záruka o možnosti podání této žádosti osobou. V současné době, kdy je Česká republika v Schengenském prostoru, je aplikováno ustanovení Dublinského nařízení, kdy k posouzení žádosti je odpovědný stát, přes jehož území uprchlík přicestoval⁷.

Dle zákona č. 325/1999 Sb., hovoříme-li o bezpečné zemi, se touto rozumí jiný stát, než ten, jehož je cizinec státním občanem, kde cizinec pobýval před vstupem na území, a do kterého se může vrátit. Přichází-li žadatel o azyl ze státu, který Česká republika považuje za bezpečnou třetí zemí, lze jeho žádost zamítnout jako zjevně nedůvodnou⁸.

Bezpečnou třetí zemí může být i tranzitní země. V praxi toto znamená, uvede-li uprchlík, nebo je v průběhu řízení zjištěno, že přicestoval přes stát, s nímž Česká republika přímo sousedí, je odpovědným státem k posouzení žádosti ten konkrétní stát. Bezpečnými třetími zeměmi jsou všechny okolní státy, se kterými má Česká republika společné státní hranice.

1.3.2 Bezpečná země původu

Při aplikaci institutu bezpečné země původu se vychází z předpokladu, že v domovském státě žadatele o azyl nehrozí pronásledování pro důvody uvedených v čl. 33 Úmluvy. U těchto osob je předpokladem, že důvodem jejich žádosti je sociální nebo ekonomická situace. Úkolem je zabránit zneužívání azylového systému, který je určen skutečným uprchlíkům ve smyslu Úmluvy. Při aplikaci institutu bezpečné země je na žadateli, aby uvedl závažné důvody, pro které není možné v jeho případě považovat danou zemi za bezpečnou⁹.

⁷ HONOUSKOVÁ, V., In JÍLEK, D., KLEČKOVÁ, R., *Společný Evropský azylový systém: Procedurální směrnice*, Brno: MU 2006, ISBN 80-210-4058-0, s 60-82.

⁸ [www.mvcr.cz](http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/azyl/slovník.htm), [cit. 19.1.2011]. URL <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/azyl/slovník.htm>>.

⁹ HONOUSKOVÁ, V., In JÍLEK, D., KLEČKOVÁ, R., *Společný Evropský azylový systém: Procedurální směrnice*, Brno: MU 2006, ISBN 80-210-4058-0, s 60-82.

Podle zákona o azylu se bezpečnou zemí původu rozumí stát, jehož je cizinec státním občanem, v němž státní moc dodržuje lidská práva a je způsobilá zajistit dodržování lidských práv a právních předpisů. Bezpečnou zemí původu neopouštějí její občané z důvodů pronásledování za uplatňování politických práv a svobod, nebo ze strachu z pronásledování z důvodů rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro zastávání určitých politických názorů. Jedná se o stát, který ratifikoval a dodržuje mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách a který umožňuje činnost právnickým osobám, které dohlížejí nad stavem dodržování lidských práv. Přichází-li žadatel o azyl ze státu, který Česká republika považuje za bezpečnou třetí zemi, lze jeho žádost zamítnout jako zjevně nedůvodnou¹⁰.

1.4 Cizinec

Kdo je považován za cizince upravuje zákon č. 326/1999 Sb., O pobytu cizinců na území ČR, v platném znění, konkrétně § 2 z.č. 326/1999 Sb.:

„Cizincem se rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky, včetně občana Evropské unie“¹¹.

Cizinci mají v některých oblastech ve srovnání s občany České republiky odlišné právní postavení, toto se týká zejména nepřiznání práva k výkonu politických funkcí, volebního práva, být příslušníky ozbrojených složek, ale i vykovávat řadu dalších povolání. Naproti tomuto mají cizinci v České republice právo podnikání, právo vlastnit majetek (částečně je toto také omezeno, vlastnit nemovitosti mohou cizinci za účelem podnikání nebo cizinci s povoleným trvalým pobytem)¹².

¹⁰ www.mvcr.cz, [cit. 19.1.2011]. URL <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/azyl/slovník.html>>.

¹¹ Zák. č. 326/1999 Sb. ze dne 30. listopadu 1999 O pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů.

¹² BUDILOVÁ, L., HIRT, T. *Policista v multikulturním prostředí*. Praha: Odbor bezpečnostní politiky a Odbor azylové a migrační politiky MVČR, 2005. ISBN: 80-903510-1-8.

1.5 Právní úprava azylové politiky

Azylovou politiku upravuje několik právních norem jak mezinárodních, tak právních norem České republiky a tyto jsou navzájem provázány.

1.5.1 Listina základních práv a svobod

Listina základních práv a svobod, Usnesení č. 2/1993 Sb. předsednictva České národní rady jsou společně s ústavním zákonem č. 1/1993 Sb. – Ústavou České republiky součástí ústavního pořádku České republiky. V Listině základních práv a svobod, konkrétně v čl. 43 je uvedeno:

„Česká a Slovenská Federativní Republika poskytuje azyl cizincům pronásledovaným za uplatňování politických práv a svobod. Azyl může být odepřen tomu, kdo jednal v rozporu se základními lidskými právy a svobodami“¹³.

Listina základních práv a svobod byla přijata Usnesením předsednictva České národní rady dne 16. prosince 1992 a je nutné slova Česká a Slovenská Federativní republika při aplikaci ustanovení Listiny základních práv a svobod přejímat na Českou republiku.

1.5.2 Úmluva o právním postavení uprchlíka

Jak již bylo předesláno v kapitole 1.2, mezinárodním právním aktem upravujícím uprchlictví a s tím související azylovou politikou je Úmluva o právním postavení uprchlíka, tzv. Ženevská konvence, na kterou navazuje New Yorský Protokol, přijatý 31.1.1967. Pro Českou a Slovenskou federativní republiku vstoupila Úmluva v platnost dnem 24.2.1992, New Yorský protokol vstoupil v České a Slovenské federativní republice v platnost 26.11.1991.

Článek 33 Ženevské konvence se zabývá nenavrácením uprchlíků, v tomto článku je stanoveno:

„Žádný smluvní stát nevyhostí jakýmkoliv způsobem nebo nevrátí uprchlíka na hranice země, ve kterých by jeho život či osobní svoboda byly ohroženy na základě jeho rasy,

¹³ Usnesení č. 2/1993 Sb. předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky.

náboženství, národnosti, příslušnosti k určité společenské vrstvě či politického přesvědčení. Výhody tohoto ustanovení však nemohou být požadovány uprchlíkem, který z vážných důvodů může být považován za nebezpečného v zemi, ve které se nachází, nebo který poté, co byl usvědčen konečným rozsudkem ze zvlášť těžkého trestného činu, představuje nebezpečí pro společnost této země¹⁴.

Úmluva tímto ustanovením tedy hájí uprchlíky před jejich vyhostěním, ale i zároveň občany dané země v případech, kdy by osoba uprchlíka ohrožovala zájmy nebo právní předpisy dané země. Je zde ale toto vztaženo na zvlášť těžké trestné činy, tedy dopustí-li se uprchlík „menšího provinění“, nemůže být ze země vyhoštěn.

1.5.3 Charta základních práv Evropské unie

Česká republika je od 1.5.2004 členským státem Evropské unie a na jako takovou se na ni vztahují i její předpisy. Charta základních práv Evropské unie v článku 18 zaručuje, při souběžném dodržení Ženevské úmluvy a Protokolu, právo na azyl, nejde tedy o nezávislé právo, ale přejímá ustanovení Ženevské úmluvy a Protokolu¹⁵.

1.5.4 Zákon č. 325/1999 Sb. O azylu

Právní úprava, zákon č. 325/1999 Sb. O azylu, nahradil předchozí právní normu, zákon č. 498/1990 Sb. O uprchlících.

Zákon O azylu upravuje vstup a pobyt cizince, který projeví úmysl požádat Českou republiku o mezinárodní ochranu a dále pobyt azylanta nebo osoby požívající doplňkové ochrany na území, dále upravuje řízení o mezinárodní ochraně, práva a povinnosti žadatelů o mezinárodní ochranu, stejně tak jako povinnosti osob tuto ochranu požívající. Zákon vymezuje působnost Ministerstva vnitra, Ministerstva školství a Policie ČR ve věcech

¹⁴ Úmluva o právním postavení uprchlíka, tzv. Ženevská konvence ze dne 28.7.1951, čl. 33.

¹⁵ ŠTURMA, P. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. Praha: C.H.Beck, 2003. ISBN- 80-7179-398-1.

mezinárodní ochrany, upravuje státní integrační program a také funkci azylových zařízení¹⁶.

1.5.5 Zákon č. 326/1999 Sb. O pobytu cizinců na území ČR

Zákon 326/1999 Sb. O pobytu cizinců upravuje podmínky vstupu cizince na území ČR a vycestování cizince z území, stanoví podmínky pobytu cizince na území a vymezuje působnost Policie České republiky, Ministerstva vnitra a ministerstva zahraničních věcí v této oblasti státní správy.

Počty cizinců na území ČR v devadesátých letech postupně stoupal. Ze statistických údajů vyplývá, že počet cizinců na konci roku 1999 činil téměř 230 tisíc dlouhodobě a trvale žijících. V následujících letech se tyto počty snižovaly, což je přičítáno zejména změně zákona, kdy od 1.1.2000 vstoupil v platnost zákon č.326/1999 Sb. Byl významně zpřísněn vstupní a pobytový režim cizinců, nejvíce osob bylo evidováno v Praze, Středočeském kraji a Moravskoslezském kraji a nejméně na Vysočině¹⁷.

Právem státu je možnost zavádění opatření k regulaci pobytu cizinců na svém území, jedním z takových opatření je vízová povinnost občanů určitých států. Opatření mají za úkol chránit stát před vstupem nelegálních migrantů, stejně tak osob, které by mohly ohrozit bezpečnost státu a jeho veřejný pořádek¹⁸.

1.5.6 Dublinská úmluva

Dublinskou úmluvu uzavřely členské státy Evropských společenství. Úmluvou je určen stát odpovědný za posouzení žádosti o azyl podané v jednom z členských států Evropských společenství. Úmluva vstoupila v platnost 1.zářím 1997 a nahradila platné ustanovení Schengenské prováděcí úmluvy, která se týkala azylu. Dublinská úmluva byla nahrazena 1.2.2003 Nařízením rady ES 343/2003, kterým se stanovila kritéria a postupy pro určení

¹⁶ Zákon č 325/1999 Sb. ze dne 11. listopadu 1999 O azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb. O Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu).

¹⁷ Český statistický úřad. *Cizinci v České republice*. Praha: Scientia, 2002. ISBN 80-7223-761-6.

¹⁸ SCHEU, H.Ch., ČÁSTEK, M. a kol. *Aktuální otázky migrační politiky Evropské unie*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2010. ISBN-978-80-7408-031-9.

členského státu odpovědného za posouzení žádosti o azyl podané v jednom ze členských států státním příslušníkem třetí země.

Pro možnost realizace Dublinské úmluvy se mimo jiné využívá databáze EURODAC (Nařízení Rady ES č. 2725/2000), kdy v této databázi je možné zjistit, zda osoba nežádala o azyl v jiné zemi.

EURODAC je centrální evropský automatický identifikační systém otisků prstů žadatelů o azyl a cizinců, kteří nedovoleně vstoupili na území členských států EU, nebo se na něm nedovoleně zdržují.

Každý členský stát snímá otisky prstů každého žadatele o azyl starší 14 let a přenáší stanovené údaje do ústřední jednotky. Obratem zajistí sdělení výsledku porovnáváním ve své databázi členského státu členskému státu, který požadavek zadal.

Celý systém je založen na povinném snímání otisků prstů občanů třetích zemí a to

- žadatelů o udělení azylu
- cizinců nedovoleným způsobem překračujících vnější hranici
- cizinců ze třetích zemí, kteří se protiprávně zdržují na území členského státu.

2 ČESKÁ REPUBLIKA A JEJÍ AZYLOVÁ POLITIKA

Azylová politika prošla za více než 20 roků značným vývojem a samozřejmě i změnami. Česká republika a dříve Česká a Slovenská federativní republika musela na migraci po roce 1989 reagovat a přijmout v této oblasti určité kroky.

Skutečnost, že Česká republika uděluje azyl osobám, kterým v jejich zemi hrozí stíhání pro jejich názory, rasu, národnost, politické přesvědčení apod., je zejména otázkou mravní a ne jen plnění mezinárodních závazků, jelikož právě Češi by měli na základě historie a dějin sami nejlépe chápat, co je to touha po svobodě a co je to represe režimu, co to vlastně znamená žít v totalitním režimu, který veškeré svobody a lidská práva porušuje¹⁹.

V následujících kapitolách nastíním vývoj azylové politiky.

2.1 Historický pohled na azylovou a migrační politiku

Tuto kapitolu rozdělím na dvě období, rozmezí let 1945-1989 a po roce 1989. Zatímco před rokem 1989 se tehdejší Československo víceméně nevěnovalo přijímání uprchlíků, po roce 1989 přišel nový fenomén – příchod cizinců do ČR. Dá se říci, že se Československo stalo ze země emigrační zemí imigrační.

2.1.1 Historie a zkušenosti s azylovou a migrační politikou v letech 1945-1989

V historickém pohledu je významným mezníkem rok 1989, kdy s pádem železné opony se uvolnily hranice. V letech 1948-1989, tedy v dobách „sovětského“ socialismu, se větší imigrační vlny nevyskytovaly, neboť byly v této době silně střeženy státní hranice, zejména se „západními“ sousedními státy. Z tohoto důvodu ani neexistovala imigrační politika, s výjimkou migrace vnitřní, příkladem této je snaha tehdejšího státu o rozptýlení Romů. Ústava tehdejší Československé republiky z roku 1960 upravovala i azyl, Ústavou

¹⁹ Informace pro učitele. *Emigrace a svět*. Projekt Varianty, Člověk v tísni, společnost při ČT, O.P.S. 2002 [cit. 12.3.2011]. URL <<http://www.varianty.cz/cdrom/podkapitoly/b03uprchlici/16.pdf>>.

bylo poskytováno právo azylu cizincům, kteří byli pronásledováni za zahájení zájmů pracujícího lidu, za svou uměleckou a vědeckou tvorbu nebo za činnosti na obranu míru²⁰.

Před rokem 1989 občané tehdejšího Československa tedy zejména odcházeli – emigrovali, do exilu. Význam slova exil značí, že lidé odcházejí z důvodu pronásledování pro svoje náboženské či jiné přesvědčení. Po 2. světové válce byla Evropa rozdělena na sféry vlivu, vznikl Východní a Západní blok. Lidé emigrovali z Československa již od skončení 2. světové války resp. ještě více po únoru 1948, kdy k moci přišla Komunistická strana a tehdejší Československo bylo pod silným vlivem Sovětského svazu a začala být silně omezována lidská práva. Z důvodu těchto odchodů počaly být státní hranice velmi silně stráženy a postupně zabezpečeny, aby odchod z Československa nebyl možný. Samozřejmě, že toto odchodu nezabránilo a při překračování státní hranice řada lidí zemřela. Dalším významným mezníkem byl rok 1968 a vstup vojsk Varšavské smlouvy na území Československa, který spustil velkou vlnu českých emigrantů, odcházejících zejména do sousedního Rakouska, které naše emigranty přijímalo. V historickém pohledu bylo i tehdejší Československo „přestupní stanicí“ pro uprchlíky a to z Německé demokratické republiky, kteří ve snaze dostat se do Německé spolkové republiky. K tomuto došlo na podzim roku 1989, občané tehdejší Německé demokratické republiky vycestovali do Prahy, kde na Velvyslanectví Německé spolkové republiky bylo útočiště pro tyto uprchlíky a po diplomatickém vyjednání možnosti vycestování mezi tehdejší Německou spolkovou republikou a Německou demokratickou republikou, byli tito uprchlíci odvezeni speciálními vlaky do Německé spolkové republiky.

2.1.2 Azylová politika po roce 1989

První žadatelé o azyl začali do Československa přicházet prakticky ihned po demokratických změnách. V červnu roku 1990 byla přijata první žádost o azyl, do konce roku 1990 bylo podáno celkem 1 602 žádostí o azyl. Převážnými žadateli byli

²⁰ BARŠOVÁ, A., BARŠA, P. *Přistěhovalectví a liberární stát: Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: MU, 2005. Brno: Mezinárodní politický ústav, 2005. ISBN: 80-210-3875-6.

občané bývalých postkomunistických zemí, zejména Rumunska, Bulharska a zemí Sovětského svazu, z mimoevropských zemí se jednalo o občany Afghánistánu a Iráku²¹.

V prvním období byl přístup k migraci ze strany státu velmi liberální a umožňoval, aby v podstatě kdokoliv vstoupil na území státu. Toto bylo velmi spojeno s náladou v porevoluční době. V tomto období byla také vytvořena první právní regulace zvláštní skupiny cizinců, kteří vyžadovali pomoc společnosti, tedy žadatelů o azyl. Tyto osoby, uprchlíci přicházeli často z oblastí válečných konfliktů²².

Po roce 1989 nemělo Československo žádnou právní úpravu. Tehdejší vláda zareagovala na tento nový fenomén, stát převzal odpovědnost a byl v poměrně krátké době přijat zákon č. 498/1990 Sb. O uprchlících. Již v této právní úpravě bylo zahrnuto, že o azyl může v Československu žádat každý cizinec bez výjimky, na hraničním přechodu nebo ve vnitrozemí. Tento zákon převzal vymezení pojmu „Uprchlík“ ze Ženevské konvence, ačkoliv tato konvence nebyla v době přijetí zákona O uprchlících ještě tehdejším Československem ratifikována²³.

Jak bylo již uvedeno, azylová problematika byla po roce 1989 v tehdejším Československu zcela nová, neexistovaly zkušenosti a chyběli odborníci. Od roku 1990 spadají tedy záležitosti týkající se žadatelů o azyl do kompetence ministerstva vnitra na základě předpokladu, že tato problematika se přímo týká oblasti zabezpečení vnitřního pořádku a bezpečnosti státu. Postupně byla budována organizační struktura, jednotlivá azylová zařízení a legislativa²⁴.

Azylová procedura, neboli řízení o udělení azylu prošlo od jeho vzniku značným vývojem. Nejvíce je toto zřejmé na procentuálním vyjádření udělených azylů ve vztahu k přijatým žádostem. Zatímco v roce 1991 činilo udělených azylů 36 % ze všech přijatých žádostí, v roce 1993 toto bylo 11% a v roce 1997 činilo 4,3%. Tento pokles udělených azylů

²¹ UHEREK, Z. Integrace azylantů, *Výzkumná zpráva pro Úřad vysokého komisaře pro uprchlíky, oddělení pro Českou republiku*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky, 2002. bez ISBN.

²² BARŠOVÁ, A., BARŠA, P. *Přistěhovalectví a liberální stát: Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: MU, 2005. Brno: Mezinárodní politický ústav, 2005. ISBN: 80-210-3875-6.

²³ HAIŠMAN, T., TROMBÍK, P. Uprchlíctví v České republice. In Šišková T., ed al. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál 1998. ISBN: 80-7178-285-8, s. 43-47.

²⁴ Výroční zpráva SUZ za rok 2004.

je důsledkem kvalitnějšího vedení řízení, růstem zkušeností úředníků ministerstva a kvalitnějším a přesnějším získávání informací o zemi původu. V souvislosti se zkvalitněním azylové procedury stojí za zmínku i počet oprávněných žalob na ministerstvo, jako opravných prostředků ve věci azylového řízení. V roce 1994 činilo množství úspěšných žalob 65%, v roce 1997 se již jednalo pouze o několik případů²⁵.

Dle zákona č. 498/1990 Sb. O uprchlících, § 2 byl přiznán statut uprchlíka osobě, která:

„Postavení uprchlíka se přiznává cizinci, který má ve státě, jehož státní občanství má, odůvodněný strach z pronásledování z důvodů rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro politické přesvědčení“²⁶.

Postavení uprchlíka dle tohoto zákona bylo možné přiznat i manželovi nebo nezletilým dětem cizince, jemuž byl přiznán statut uprchlíka.

2.1.3 Azylová politika ČR v současnosti

Dne 11.11.1999 byl přijat zákon č. 325/1999 Sb. O azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu), s účinností od 1.1.2000, který reagoval na nutné změny v oblasti řízení o udělení azylu.

Nejpatrnější změnou, ke které došlo novelizací zákona o azylu zákonem č. 165/2006 Sb. s účinností od 1.9.2006 byla implementace tzv. kvalifikační směrnice (směrnice Rady č. 2004/83/ES o minimálních normách, které musí splňovat státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, aby mohli žádat o postavení uprchlíka nebo osoby, která z jiných důvodů potřebuje mezinárodní ochranu, a o obsahu poskytované ochrany)²⁷ a zavedení termínu „Mezinárodní ochrana“.

Zásadní změnou, kterou novela do českého práva přináší, je zavedení určité dvoukolejnosti mezinárodní ochrany poskytované Evropskou unií. Vedle dosavadního, na Ženevské Úmluvě o právním postavení uprchlíků z roku 1951 se zakládajícího institutu azylu, zavádí zákon i tzv. doplňkovou ochranu. Pro české právo nové zřízené právní postavení je určeno pro osoby, u nichž nejsou důvody udělení azylu, ale nemohou se do své země vrátit a to

²⁵ HAIŠMAN, T., TROMBÍK, P. Uprchlíctví v České republice. In Šišková T., ed al. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál 1998. ISBN: 80-7178-285-8, s 43-47.

²⁶ Zákon č. 498/1990 Sb. O uprchlících, 498/1990 Sb. ze dne 16. listopadu 1990.

například z důvodu vážné újmy. Vážnou újmou se rozumí trest smrti, poprava, mučení, nelidské nebo ponižující zacházení, ohrožení života z důvodu mezinárodního nebo vnitřního ozbrojeného konfliktu a v neposlední řadě vycestování cizince by bylo v rozporu s mezinárodními závazky České republiky²⁸.

Právní normy ČR rozlišují několik druhů pobytu, nastává zde otázka, zda je opravdu nezbytné, aby české cizinecké právo mělo např. takové množství humanitárních pobytů:

- institut strpění (vízum nad 90 dnů a povolení k dlouhodobému pobytu, které na sebe navazují)
- povolení k dlouhodobému pobytu za účelem ochrany²⁹
- dočasná ochrana³⁰
- doplňková ochrana
- azyl včetně azylu z humanitárních důvodů
- trvalý pobyt z humanitárních důvodů nebo z důvodů hodných zvláštního zřetele
- humanitární důvody, které činí z cizince rodinného příslušníka občana EU nebo rodinného příslušníka cizince pobývajícího dlouhodobě v ČR.

To vše v situaci, kdy v ČR dle některých renomovaných odhadů pobývá většina cizinců ilegálně, přičemž pro velkou část z nich je důvodem jejich ilegality skutečnost, že reálně nedosáhnou ani na jeden z těchto pobytů.

2.2 Azylová zařízení a jejich funkce

Azylová zařízení v České republice jsou zřizována Ministerstvem vnitra a podřízena organizační složce – Správě uprchlických zařízení Ministerstva vnitra. Správa uprchlických zařízení jako podřízená složka Ministerstva vnitra, vznikla 1. ledna 1996. Vznikla

²⁷ [www.migraceonline.cz](http://migraceonline.cz) [online]. [cit. 11.3.2011]. URL <<http://migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1955085>>

²⁸ [www.migraceonline.cz](http://migraceonline.cz) [online]. [cit. 11.3.2011]. URL <<http://migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1955085>>

²⁹ Zák. č. 326/1999 Sb. ze dne 30. listopadu 1999 O pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, § 42e.

³⁰ Zákon č. 221/2003 Sb. O dočasné ochraně cizinců . ze dne 26. června 2003.

rozdělením tehdejšího odboru pro uprchlíky proto, aby byl oddělen výkon státní správy v oblasti azylové procedury od zabezpečování služeb žadatelům o azyl.³¹ V současné době spravuje několik zařízení, které se liší podle své funkce. Azylová zařízení vznikala a byla také rušena podle aktuální situace a potřeby. Úkoly, které jednotlivá zařízení plní, jsou popsány v následujících kapitolách.

Aktuální rozmístění azylových zařízení Správy uprchlických zařízení MV

Zdroj: Výroční zpráva za rok 2009, Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra³²

2.2.1 Příjímací středisko

Příjímací středisko tvoří pro většinu žadatelů jakousi pomyslnou „vstupní bránu“ do azylového řízení. V současné době jsou Příjímací střediska v Zastávce u Brna (Jihomoravský kraj), které bylo v rámci reorganizace přesunuto z Vyšních Lhot (Moravskoslezský kraj, činnost Příjímacího střediska Vyšní Lhoty byla ukončena k 30.11.2009) a jeho činnost jako Příjímacího střediska začala 1.11.2009. Před započatím činnosti Příjímacího střediska Zastávka se zde nacházelo Pobytové a integrační středisko Správy uprchlických zařízení Ministerstva vnitra. Druhé příjímací středisko je dislokováno v tranzitním prostoru mezinárodního letiště Praha–Ruzyně. Příjímací středisko Praha-

³¹ Výroční zpráva SUZ za rok 2006.

³² Výroční zpráva SUZ za rok 2009.

Ruzyně mělo detašované pracoviště v zařízení Velké Přílepy, které sloužilo v roce 2009 pro realizaci projektu dobrovolných návratů na základě usnesení vlády ČR č.171 ze dne 9.2.2009. Koordinátorem projektu byl Odbor azylové a migrační politiky, na jeho realizaci se podílela Správa uprchlických zařízení, Služba cizinecké policie a Mezinárodní organizace pro migraci (IOM)³³.

V přijímacím středisku se nachází pracoviště Zdravotního zařízení MV a subjektů podléjících se na azylovém řízení Cizinecké policie a pracoviště Odboru azylové a migrační politiky včetně Dublinského střediska.

Přijímací středisko slouží k ubytování žadatelů o mezinárodní ochranu, kteří projevíli úmysl. Jeho úkolem je zajistit nově příchozím žadatelům ubytování, stravu, prvotní vstupní sociálních šetření apod., a to až do doby ukončení vstupních procedur. Vstupní procedury se skládají z identifikace, kterou provádí Cizinecká policie, zahájení řízení o udělení mezinárodní ochrany správním orgánem a vstupní zdravotní prohlídka. Absolvování těchto procedur je povinné, přijímacím střediskem proto musí projít každý žadatel, který zde setrvává nezbytně nutnou dobu. Jedná se o uzavřené zařízení, které z důvodu ochrany veřejného zdraví není dovoleno opouštět. Sociální pracovníci v přijímacím středisku provádějí první sociální šetření, během kterého kontaktují všechny příchozí žadatele, podávají jim nezbytné informace a jsou nápomocni při jejich adaptaci na neznámé prostředí. Žadatelům je zároveň k dispozici sociální, právní, psychologické a zdravotní poradenství. V souvislosti s novelizací zákona o azylu došlo ke změně podmínek pro délku pobytu v přijímacím středisku a to až na dobu 120 dní, pokud žadatel nevlastní žádný cestovní doklad a není jej možné identifikovat³⁴.

Středisko je opticky rozděleno do dvou ubytovacích zón a to na chráněnou a standardní zónu. V chráněné zóně jsou ubytovány samostatné ženy, ženy s dětmi, rodiny a nezletilí bez doprovodu. Do této zóny mají přístup pouze ubytovaní klienti na základě čárové kódu přiděleného na identifikační kartě a systému elektronického systému čteček. Ve standardní zóně jsou ubytováni muži, nebo ostatní klienti, kteří nechtějí být v režimu chráněné zóny.

³³ Výroční zpráva SUZ za rok 2009.

³⁴ Výroční zpráva SUZ za rok 2008.

Žadatelé jsou ubytováni na dvou až třílůžkových pokojích. Při ubytování se přihlíží k náboženskému přesvědčení, národnostní příslušnosti, aby nevznikaly konflikty mezi ubytovanými klienty. Po příchodu je žadatel ubytován v příslušné ubytovací zóně, vybaven základními hygienickými potřebami a dostává v tištěné podobě základní informace o chodu zařízení a ubytovací řád.

Vstupní zdravotní prohlídky probíhají v ordinaci lékaře ve středisku, kde je prováděna většina zdravotních úkonů. Obvodní lékař pro dospělé a lékařka pro děti mají stanovené ordinační hodiny. K odborným vyšetřením, popřípadě s urgentními zdravotními problémy se žadatelé vozí do nejbližší nemocnice v doprovodu zdravotní sestry.

Během pobytu v přijímacím středisku mohou žadatelé přijímat návštěvy v návštěvní místnosti, která je pro tento účel zřízená. Návštěvní doba je od 6.00 do 22.00 hod.

Žadatelé mohou trávit volný čas v posilovně, sportovní místnosti, sportovním hřišti, výtvarné dílně, šicí dílně, multikulturním centru, nebo hudební dílně. Na provozování těchto aktivit se kromě zaměstnanců SUZ podílí Diecézní charita Brno a SOZE. Dále mají k dispozici přístup na internet, veřejný telefonní automat, knihovnu, dětské centrum.

Do přijímacího střediska mají také kromě zaměstnanců Ministerstva vnitra přístup také pracovníci Úřadu Vysokého komisaře Organizace spojených národů pro uprchlíky a nestátních organizací zabývajících se uprchlíky. S těmito pracovníky mohou žadatelé konzultovat svoji situaci a dostávat od nich rady, informace a pomoc např. ve formě právního poradenství, postupu orgánů ve věcech jejich žádosti o mezinárodní ochranu a při řešení dalších jejich požadavků. Do Přijímacího střediska docházejí pracovníci těchto nevládních organizací v pravidelných dobách a žadatelé jsou o jejich úředních hodinách informováni, aby jejich služby mohli využít.

Žadatelé při pobytu v Přijímacím středisku mají nárok na kapesné ve výši 30,- Kč na den. Pokud žadatelé vykonávají činnost ve prospěch ostatních, jako je například úklid společných prostor, úklid areálu, pomocné práce na společenských aktivitách, které mohou vykonávat maximálně do výše 12 hodin v měsíci, je jim navýšeno kapesné dle počtu odpracovaných hodin (45,- Kč/ 1hod.). Kapesné se vyplácí každou středu, nebo v den ukončení pobytu.

Nákup zboží a tabákových výrobků zajišťují pracovníci střediska na základě písemné objednávky, neboť žadatelé nemohou středisko opouštět a není zde zřízena kantýna.

Stravování je zajištěno přímo v areálu Příjímacího střediska, které disponuje vlastní kuchyní. Žadatelé mají 3x denně stravu dle předem připraveného jídelníčku, mají možnost výběru ze tří typů stravy a to strava bez omezení, s vyloučením vepřového masa (neboli muslimská) a vegetariánská. Pokud má žadatel předepsanou dietu, nebo jiné omezení od lékaře, je mu tato strava připravovaná. Typ stravy si žadatel zvolí po příchodu do zařízení a může jej dle své potřeby kdykoli změnit. Děti do 18 let věku mají navíc dopolední a odpolední svačinu. Kojencům a dětem do jednoho roku jsou připravovány potravinové balíčky, které jsou vydávány na základě konzultace s dětskou lékařkou. Balíčky obsahují například kojenecké vody, sušená mléka, dětské čaje, přesnídávky, dětské kaše, cukr, ovoce, zeleninu a jiné. Po ukončení vstupní procedury a stále probíhajícího řízení ve věci mezinárodní ochrany jsou žadatelé přemístěni do některého z pobytových středisek, popřípadě si mohou podat žádost o povolení pobytu v soukromí. V soukromí může žadatel pobývat na základě schválení žádosti o pobytu v soukromí, kterou podá na Cizineckou policii v místě, kde chce bydlet. Cizinecká policie prověří adresu a výsledek kontroly zašle na příslušné pracovišti OAMP, které podepíše souhlas s ubytováním v soukromí. Žadatel v soukromí má nárok na finanční příspěvek, který na základě podkladů od OAMP vyplácí SUZ. Finanční příspěvek se přiznává na dobu tří měsíců (i zpětně), maximálně třikrát po sobě. Ostatní náklady spojené s ubytováním a dopravou ohledně řízení o azylu si žadatel platí z vlastních prostředků.

2.2.2 Pobytové středisko

V současné době provozuje Správa uprchlických zařízení MV dvě pobytová střediska (PoS) a to Havířov (Moravskoslezský kraj) a Kostelec nad Orlicí (Královéhradecký kraj).

Po ukončení vstupních procedur v příjímacím středisku se žadatelé přemísťují do středisek pobytových, které slouží k hromadnému ubytování žadatelů (pokud ovšem nevyužijí práva na pobyt v soukromí) po dobu trvání řízení o udělení mezinárodní ochrany.³⁵ Středisko je tzv. „otevřené“, žadatelé je mohou za stanovených podmínek opouštět, buď na krátkodobé vycházky, nebo dlouhodobá opuštění.

³⁵ Výroční zpráva SUZ za rok 2007.

Žadatelé mohou opouštět středisko na krátkodobé vycházky v délce trvání do 24 hodin, aniž by tuto skutečnost písemně oznamovali. Dlouhodobé opuštění žadatel oznamuje písemnou formou pracovníkům OAMP dle § 82 odst. 1 zákona 325/1999 Sb., o azylu v platném znění, nebo formou žádosti o povolení opustit pobytové středisko nad stanovenou dobu dle § 82 odst. 3 zákona 325/1999 Sb., o azylu v platném znění.

Děti žadatelů mají povinnou školní docházku, která se realizuje v základních školách v místě střediska. Děti po absolvování výuky ve vyrovnávacích třídách jsou zařazeni do standardních tříd podle schopností a vědomostí. Vyrovnávací třídy slouží k seznámení dětí se školním prostředím, jazykem a základní látkou. Ke každému dítěti se přistupuje individuálně, aby se podchytily jeho dovednosti a schopnosti a dítě se mohlo bez problémů zařadit do výuky v běžné třídě.

Poskytované služby jsou zde obdobné jako v Příjímacím středisku. Ubytování je zajištěno v ubytovně ve třech až čtyřlůžkových pokojích. PoS Kostelec je středisko rozdělené na chráněnou a standardní zónu a PoS Havířov poskytuje ubytování v bytových jednotkách, kde každá bytová jednotka má své sociální zařízení a vybavenou kuchyňku. Pokoje jsou standardně vybaveny postelí, skříní na osobní věci, stolem a židlemi. Ložní prádlo mají žadatelé zapůjčeno.

Jelikož v pobytových střediscích není společné stravování, žadatelé si jídlo připravují sami. Na místo stravy se žadatelům vyplácí finanční příspěvek ve výši životního minima. Na základě lékařského doporučení se tento příspěvek navýší o příspěvek při dietním stravování. Příspěvek je vyplácen každý pátý den, na následujících pět dní.

Volný čas pro žadatele zajišťují pracovníci v multikulturních centrech, rukodělných dílnách, k dispozici je internet, kulturní a společenské aktivity mimo středisko.

Zdravotní péči zajišťují obvodní lékaři, u kterých jsou žadatelé zaregistrováni. Tato registrace ovšem není pro cizí státní příslušníky snadná, ne všichni lékaři tyto pacienty přijmou. Důvodem může být jazyková bariéra, neochota, nebo dostatek svých pacientů. V takových případech se využívá lékařské služby v přilehlých nemocnicích.

Návštěvy mohou žadatelé přijímat v návštěvní místnosti, která je pro tento účel zřízená. Návštěvní doba je od 6.00 do 22.00 hod.

V PoS je zřízeno pracoviště Odboru azylové a migrační politiky, které se podílí na rozhodování ve věci mezinárodní ochrany.

2.2.3 Integrační středisko

Integrační střediska jsou rozmístěna následovně: Brno (Jihomoravský kraj), Jaroměř (Královohradecký kraj), Česká Lípa (Liberecký kraj), Předlice (Ústecký kraj).

Jsou zde ubytováni žadatelé o udělení mezinárodní ochrany, kterým se azyl, podle zákona č. 325/1999 Sb. O azylu (důvod udělení azylu § 12 – 14) ve znění pozdějších předpisů, udělí.

Po udělení azylu je azylantovi vystaven Odborem azylové a migrační politiky (OAMP) průkaz povolení k pobytu azylanta (podobnost s občanským průkazem) a pokud má zájem, je mu tímto odborem vystaven i cestovní doklad (travel dokument).

Podmínkou ubytování v IAS je podepsání státního integračního programu (SIP). Podepsáním tohoto programu se azylant zavazuje, že vyvine maximální úsilí k získání integračního bytu. Dále pak je seznámen s tím, že maximální délka pobytu v IAS je 18 měsíců. V odůvodněných případech (studium školy, nutnost blízkosti specializovaného zdravotnického zařízení, zaměstnání) je možno tento pobyt v IAS prodloužit na základě písemné žádosti azylanta, kterou odsouhlasí ředitel Správy uprchlických zařízení o dalších 6 měsíců. Během pobytu v IAS musí azylant navštěvovat kurzy českého jazyka. Tyto kurzy jsou bezplatné, v rozsahu 400 hodin, kurzy mohou být hromadné i individuální a to v případě, že v IAS není nikdo další na stejné jazykové úrovni apod. Kurzy, pokud to kapacitní a prostorové podmínky dovolují, jsou většinou přímo v IAS, tzn., že azylanti nemusí nikam dojíždět. Pokud azylant prokáže dostatečnou znalost češtiny (studuje, nebo složí zkoušku z ČJ), kurzy navštěvovat nemusí.

Azylant je ubytován v IAS na základě podepsání smlouvy o ubytování, která je uzavírána na tři měsíce, po této době se smlouva vždy prodlužuje dodatkem o další 3 měsíce. Azylant si v IAS hradí nájemné a poplatky za energie (voda, plyn, elektřina). Při příchodu do IAS je seznámen s ubytovacím řádem IAS a s podmínkami, které mohou vést k tomu, že s ním již smlouva nemusí být prodloužena (nehradí nájemné a energie, nedochází do kurzu ČJ, odmítne integrační byt nabídnutý prostřednictvím Odboru azylové a migrační politiky, porušuje ubytovací řád). Je ubytován v ubytovací jednotce, která je v IAS volná a odpovídající velikostí, např. počtu členů rodiny. Ubytovací jednotka je vybavena základním nábytkem – skříň, válečky, stůl, židle, dále je zde kuchyňská linka, vařič

a elektrická trouba, varná konvice, mikrovlnná trouba a lednice. Pokud má azylant zájem, je mu ze skladu zapůjčeno nádobí a ložní prádlo.

Každý azylant, pokud se nejedná o dítě nebo studenta, je pak zaregistrován na Úřadu práce (nikdo z nich po příchodu z pobytového střediska není zaměstnaný). Dále proběhne registrace i na dalších úřadech, aby mohl pobírat dávky hmotné nouze, doplatky na bydlení, přídavky na děti. Jsou zaregistrováni u Všeobecné zdravotní pojišťovny. Dospělí pak jsou registrováni u praktických lékařů a děti u lékařů pro děti a dorost. Vzhledem k tomu, že mají stejná práva jako občané ČR (zůstává jim občanství státu, ze kterého pochází), děti do 15 let mají povinnou školní docházku a navštěvují ZŠ. V případě, že tuto docházku mají ukončenou, mohou pokračovat ve studiu na středním odborném učilišti, střední škole, popřípadě vysoké škole, pokud splní podmínky přijetí.

Jedním z hlavních cílů, který by azylanti v době pobytu v IAS měli zvládnout je pak to, aby byli schopni komunikovat v českém jazyce, byli schopni vyřídit si nutné náležitosti na úřadech, u lékařů a ve školách a byli pak schopni bez větších problémů fungovat i po přestěhování do integračních bytů.

V každém IAS pracuje sociální pracovník, který je zaměstnancem správy uprchlických zařízení a v IAS pracuje během týdne od pondělí do pátku 8 hodin denně. Sociální pracovník pomáhá azylantům řešit sociálně právní problémy, pomáhá při evidencích a jednáních na úřadech, u lékařů a na školách pomáhá při hledání integračních bytů apod. Azylanti se mohou také obrátit se svými problémy na pracovníky nevládních organizací, většinou SOZE nebo OPU, kde je jim také poskytováno sociální, právní a další poradenství.

Základem pobytu v IAS by mělo být to, aby azylant ještě během svého pobytu v IAS získal integrační byt. Získat byt je možno podle varianty I nebo II státního integračního programu (blíže Usnesení vlády 543 ze dne 14. 5. 2008).

Byt je azylantovi ve variantě I nabídnut buď prostřednictvím OAMP a to kdekoliv na území ČR, nebo si jej může zajistit sám vlastním přičiněním. Byt ve variantě II SIP si musí azylant zajistit sám, eventuálně s pomocí pracovníků IAS nebo nevládních organizací (varianta II téměř nefunguje, azylanti nemají o tyto byty zájem). Pokud se azylantovi během pobytu v IAS nepodaří zajistit integrační byt, musí se po 18, eventuálně po 24

měsících z IAS vystěhovat a zajistit si bydlení do doby získání integračního bytu sám, například podnájem, ženy s dětmi třeba v azylovém domě pro matky s dětmi apod.

2.2.4 Zařízení pro zajištění cizinců

Tato zařízení jsou v současné době umístěna v Poštorné (Jihomoravský kraj) a Bělé-Jezové (Středočeský kraj) a od 1. ledna 2006 jsou provozována SUZ, která je převzala od Služby cizinecké a pohraniční policie provozování zařízení pro zajištění cizinců.

Zařízení pro zajištění cizinců (v zahraničí i u nás někdy nazývaná „detence“ nebo „záchyt“) slouží primárně k zajištění cizinců, kterým bylo vydáno pracovníky Cizinecké policie rozhodnutí o správním vyhoštění a o zajištění. Klientelu tvoří osoby, které se pobytem na území ČR dostaly do rozporu s legislativou. Akcent je kladen zejména na kroky spojené se ztotožněním klienta (ten je často bez platných dokladů). Zajištěny mohou být jen osoby ve věku nad 15 let, a to na dobu maximálně 180 dní.

Ubytovací služby, stravu a sociální poradenství zajišťuje SUZ, zdravotní péči zajišťuje Zdravotní zařízení MV, vnější ostrahu Policie ČR a vnitřní ostrahu bezpečnostní agentura.

Toto zařízení má stanovená pravidla pro pohyb a užívání prostor. Cizinci mají s výjimkou nočního klidu relativně volný pohyb, mohou využívat sportoviště, kulturní místnost (TV, knihovna, společenské hry) nebo setkání s duchovním (katolické, pravoslavné a muslimské víry)³⁶.

SUZ zajišťuje ubytování, poskytování stravy, sociální služby, volnočasové aktivity, zprostředkovává psychologické služby a také nákupy denní potřeby. Působí zde i nevládní organizace, které se podílejí zejména na vykrytí volného času a poskytují právní poradenství.

Ubytování je na pokojích, které jsou standardně vybaveny postelí, stolem, židlemi a skříňkou na osobní věci. Ve společných uzamčených skříňkách mají cizinci tyto věci uloženy a mohou je použít za stanovených podmínek. Finanční prostředky, nebezpečné předměty a telekomunikační prostředky jsou uloženy v trezoru a jsou vydány po skončení

³⁶ www.suz.cz [online]. [cit.20.3.2011]. URL< <http://www.suz.cz/pages/6.html>>.

pobytu v zařízení. Jednotlivá patra jsou od sebe oddělena a cizinci se mezi patry nemohou navštěvovat. Mimo doby nočního klidu mohou využít venkovní vycházkový prostor.

Sociální práce je v ZZC zajišťována hlavně sociálními pracovníky a pracovníky stálé služby. Dále se na sociální práci v rámci výkonu své činnosti podílejí ubytovatelé, pedagogové volného času nebo pracovníci výtvarné dílny. Cizinci v zařízeních mohou také využít služeb smluvních psychologů, případně psychiatrů³⁷.

Volnočasové aktivity jsou poskytovány pedagogy volného času a nevládních organizací. Jedná se o dramatické kroužky, výtvarné činnosti, hudební projekci, sportovní činnost kolektivní a individuální a jiné.

2.2.5 Centrum na podporu integrace cizinců (CPIC)

Centra na podporu integrace cizinců byla otevřena 1. července 2009 v Moravskoslezském, Pardubickém, Plzeňském a Zlínském kraji. 30. dubna 2010 v Karlovarském, Libereckém, Jihočeském a Olomouckém kraji³⁸. Provoz center je spolufinancován z Evropského fondu pro integraci státních příslušníků třetích zemí.

Klienty těchto center jsou cizinci z tzv. třetích zemí, kteří na území ČR pobývají v rámci dlouhodobého nebo trvalého pobytu. Cílem práce je návaznost na vládní materiál „Koncepte integrace cizinců“, vytvořit prostor pro dlouhodobou a koncepční podporu integrace cizinců. Centra jsou iniciátory, organizátory a realizátory aktivit, které podporují osamostatnění cizinců v regionech. V každém kraji CPIC spolupracuje s krajskými a obecními úřady, cizineckou policií, státní a městskou policií, úřady práce, finančními úřady, živnostenskými úřady a dalšími subjekty. Cílem je vytvořit prostor pro lepší výměnu informací a podávání podnětů na přijímání opatření, reagujících na aktuální potřeby v oblasti integrace cizinců. Spolupracujícími partnery jsou také Sdružení občanů zabývajících se emigranty (SOZE) Foxconn CZ, První soukromá škola jazyků Chrudim, Vyšší odborná škola Pardubice, HR4U, Krajské centrum vzdělání a jazyková škola v Plzni, Městské kulturní středisko Klatovy, Universita Tomáše Bati ve Zlíně, Úřad práce ve Zlíně, Knihovna Kroměřížska a jiné.

³⁷ Výroční zpráva SUZ za rok 2006.

³⁸ Výroční zpráva SUZ za rok 2009.

CPIC nabízí zdarma tyto služby:

- Poradenská a informační činnost
- Právní poradenství
- Jazykové vzdělání
- Sociokulturní kurzy
- Internetové pracoviště a knihovna

Poradenská a informační činnost je poskytována pracovníky CPIC v krajském sídle, v kontaktních místech a dále během terénní práce v rámci jednotlivých krajů. Pracovníci poskytují základní informace zejména z oblastí náležitostí pro pobyt, sociální pomoci a dávek, zdravotní péče a zdravotního pojištění, bydlení, vzdělávání a školství atd. U složitějších případů je obvykle klientům doporučena konzultace s právníkem.

Tlumočnické služby klientům CPIC zajišťuje služby nejčastěji vietnamských, mongolských, ukrajinských a ruských tlumočnicků.

Právní poradenství je realizováno prostřednictvím smluvně zajištěných partnerů. Právní poradenství je úzce propojeno s poradenskou a informační činností poskytovanou pracovníky CPIC a sociálním poradenstvím poskytovaným smluvními partnery.

Sociální poradenství je realizováno prostřednictvím smluvně zajištěných partnerů. Sociální poradenství je navázáno na poradenskou a informační činnost poskytovanou pracovníky CPIC a právní poradenství poskytované smluvními partnery. Sociální poradenství poskytuje prostřednictvím partnerů dle možností jednotlivých regionálních CPIC, a to v rámci kontaktních míst i v rámci poradenství poskytovaného v sídle CPIC a při terénní práci.

Kurzy českého jazyka jsou rozděleny do několika úrovní podle obtížnosti, začíná u úplných začátečníků a končí úrovní, přibližně odpovídající zkoušce A1 Evropského referenčního rámce jazyků. Kurzy jsou organizovány jako základní nebo intenzivní, případně specificky zaměřené na nezletilé cizince.

Sociokulturní kurzy poskytují cizincům znalosti a dovednosti nutné pro seznámení s podmínkami života v České republice, pomáhají jim orientovat se zejména v sociálním, zdravotním a vzdělávacím systému. Podporuje tři typy zprostředkovávání sociokulturních

témat cílové skupině: důraz na témata obsažená ve výuce češtiny pro cizince, sociokulturní kurzy vložené do výuky češtiny pro cizince a tematické semináře s odborníky.

Kurzy základní počítačové gramotnosti jsou organizovány ve spolupráci s místními partnery, jejichž smyslem je zvýšit kompetence klientů CPIC a tím podpořit jejich přístup na trh práce.

Provoz internetového pracoviště a knihovny každé CPIC je vybaveno třemi počítači, přístupnými cizincům během otevíracích hodin. Součástí každého CPIC je i knihovna, kde si klienti mohou zapůjčit noviny a knihy v anglickém, francouzském, ruském, ukrajinském a vietnamském jazyce³⁹.

³⁹ Zázpis z regionální konference CPIC v roce 2010.

3 ŘÍZENÍ O MEZINÁRODNÍ OCHRANĚ V ČESKÉ REPUBLICĚ

V předchozích kapitolách byly vysvětleny pojmy, které přímo souvisí s azylovým řízením neboli s řízením o mezinárodní ochraně. Jak bylo již uvedeno, azylové řízení upravuje zákon č. 325/1999 Sb. O azylu, a tato kapitola bude vycházet především z ustanovení tohoto zákona, doplněná o jeho aplikaci v praxi. Před vlastním rozbohem postupu je nutné ještě upřesnit, že řízení ve věci „azylu“ se vede jako řízení o mezinárodní ochraně a mezinárodní ochrana je udělena formou azylu nebo doplňkové ochrany. Tedy, hovoříme-li o udělení azylu v České republice, hovoříme o mezinárodní ochraně, jejíž součástí je azyl. Podrobněji o tomto bude v následujících kapitolách, kde jsou popsány jednotlivé kroky ve věci mezinárodní ochrany.

3.1 Udělení mezinárodní ochrany – její důvody a formy

Mezinárodní ochrana⁴⁰ se uděluje dle zákona č. 325/1999 Sb. formou:

- a) azylu
- b) doplňkové ochrany

Důvody, pro které je možné udělit mezinárodní ochranu jsou uvedeny v zákoně č. 325/1999 Sb., konkrétně se důvody zabývají § 12, §13 a § 14.

V § 12 zákona č. 325/1999 Sb. je uvedeno:

„Azyl se cizinci udělí, bude-li v řízení o udělení mezinárodní ochrany zjištěno, že cizinec

- a) je pronásledován za uplatňování politických práv a svobod, nebo
- b) má odůvodněný strach z pronásledování z důvodu rasy, pohlaví, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro zastávání určitých politických názorů ve státě, jehož občanství má, nebo, v případě že je osobou bez státního občanství, ve státě jeho posledního trvalého bydliště.“

⁴⁰ Zákon č 325/1999 Sb. ze dne 11. listopadu 1999 O azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb. O Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu).

§ 14 zákona č. 325/1999 Sb. upravuje tzv. humanitární azyl. Tohoto ustanovení se využije v případě, kdy není možné udělit mezinárodní ochranu podle výše uvedeného § 12, avšak v případech vhodných zvláštního zřetele lze udělit azyl z humanitárních důvodů. K udělení azylu z humanitárních důvodů může být přistoupeno třeba v případě osoby žadatele vysokého věku nebo osoby trpící vážnou nemocí.

§ 13 zákona č. 325/1999 Sb. pamatuje na rodinné příslušníky osoby azylanta, jemuž byla mezinárodní ochrana formou azylu udělena v případech uvedených v § 12 a § 14, ačkoliv tento rodinný příslušník sám podmínky udělení azylu nespĺňuje. Pro udělení azylu rodinným příslušníkům je nutnost trvání manželství nebo partnerství před přiznáním azylu osobě azylanta. V případě pozdějšího uzavření manželství je možnost přiznání azylu z humanitárních důvodů dle § 14 zákona č. 325/1999 Sb.

Jestliže je cizinci přiznáno právní postavení azylanta, má trvalý pobyt na území ČR, má obdobná práva a povinnosti jako občan ČR, s několika výjimkami jako nemožnost pracovat v bezpečnostních sborech, volební právo apod.⁴¹

Doplňková ochrana, jako forma mezinárodní ochrany, je upravená § 14a zák. č. 325/1999 Sb. a lze ji udělit v případě, že cizinec nespĺňuje důvody pro udělení azylu, ale v průběhu řízení o mezinárodní ochraně jsou zjištěny důvodné obavy, v případě jeho návratu do státu, jehož je občanem nebo u osoby bez státní příslušnosti do státu jeho posledního pobytu, by této osobě hrozilo skutečné nebezpečí vážné újmy, kterou je uložení nebo vykonání trestu smrti, mučení a další nelidské zacházení, ohrožení života z důvodů ozbrojených konfliktů v dané zemi, nebo v případě, že by vycestování bylo v rozporu s mezinárodními závazky ČR.

V případě udělení doplňkové ochrany za účelem sloučení rodiny se postupuje jako v případě udělení azylu za účelem sloučení rodiny.

⁴¹ TROMBÍK, P. Azylanti v České republice. In. ŠIŠKOVÁ, T. Výchova k toleranci a proti rasizmu, multikulturní výchova v praxi. Praha: Portál, 2008. ISBN.978-80-7367-182-2, s.70-74.

3.2 Prohlášení o úmyslu požádat o mezinárodní ochranu

Vstupní branou cizince do řízení o udělení mezinárodní ochrany na území České republiky je *prohlášení o úmyslu požádat o mezinárodní ochranu*, dále jen prohlášení o mezinárodní ochraně. Postup, jak cizinec učiní prohlášení o mezinárodní ochraně upravuje zákon O azylu, konkrétně § 3, který říká:⁴²

„Prohlášením o úmyslu požádat o mezinárodní ochranu (dále jen „prohlášení o mezinárodní ochraně“) se rozumí projev vůle cizince, z něhož je zřejmé, že cizinec hledá v České republice ochranu před pronásledováním nebo před hrozící vážnou újmou.“

Cizinec své prohlášení učiní písemně nebo ústně do protokolu.

Dále dle zákona č. 325/1999 Sb. je cizinec oprávněn učinit prohlášení o mezinárodní ochraně:

- a) policii
 1. na hraničním přechodu
 2. v přijímacím středisku
 3. na inspektorátu cizinecké policie (v případě, že se dostavil dobrovolně)
 4. v zařízení pro zajištění cizinců (výjimku tvoří zajištěný cizinec za účelem jeho předání nebo průvozu podle mezinárodní smlouvy nebo předpisu EU)
- b) ministerstvu (Odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra), je-li hospitalizován ve zdravotnickém zařízení nebo je v zabezpečovací detenci, vazbě nebo trestu odnětí svobody.

Přijetí prohlášení o mezinárodní ochraně popíšu na Příjímacím středisku cizinců, neboť toto zařízení je primárně určené k přijetí do azylového řízení, při přijetí prohlášení v dalších možných případech se postupuje obdobně, některé úkony, zejména

⁴² Zákon č 325/1999 Sb. ze dne 11. listopadu 1999 O azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb. O Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu).

daktyloskopování osoby se provádí dodatečně, po jeho pozdějším příchodu do Přijímacího střediska.

Cizinec po svém příchodu do Přijímacího střediska písemně učiní prohlášení o mezinárodní ochraně. Toto prohlášení učiní Policii ČR, která je dislokována v prostoru střediska a její provoz je zajištěn 24 hodin denně, 365 dní v roce. Pro písemné učinění prohlášení o mezinárodní ochraně pro příchozí slouží připravené formuláře v různých jazykových mutacích, příchozí si zvolí formulář v jazyku, kterému rozumí a tento vyplní. Není nutností prohlášení učinit na připravené formuláře, tyto, vzhledem k jazykovým mutacím, příchozímu usnadňují učinit písemné prohlášení a také pracovníkům Policie ČR se v údajích lépe zorientovat. Příchozí cizinec také předloží svůj cestovní doklad pro jeho identifikaci, ověření totožnosti, v případě, že cestovní doklad nemá, je mu předložen formulář o „Prohlášení totožnosti“, kde uvede údaje ke své osobě. Dále je poučen o strpění sejmutí otisků prstů (tato povinnost je uvedena v § 47 z.č. 325/1999 Sb.), o povinnosti je poučen písemně a opět jsou k dispozici různé jazykové mutace tohoto poučení. Sejmutí otisků prstů se provádí do elektronické podoby přístrojem Morthotrak. Po jejich sejmutí jsou otisky elektronicky odeslány jednak do databáze České republiky – Afis, k ověření totožnosti a dále do databáze Eurodac, kde se také prověřuje, zda cizinec v minulosti nežádal o mezinárodní ochranu v jiném státě Evropské unie (ověření případné aplikace Dublinské úmluvy). Cizinec je povinen přiznat své finanční prostředky a odevzdat telekomunikační zařízení a věci ohrožující život nebo zdraví osob. Policie ČR dále na žádost ministerstva, v zastoupení Správy uprchlických zařízení, provede osobní prohlídku cizince, prohlídku provede osoba stejného pohlaví a po provedení identifikačních úkonů předá osobu Správě uprchlických zařízení, pracovníci osobu ubytují a osobě je poskytnuta strava. Policie ČR předá Odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra (dále jen OAMP) písemné prohlášení o mezinárodní ochraně společně s předávacím protokolem o výsledku ověřování totožnosti osoby.

V případě, že se do Přijímacího střediska dostaví dítě v doprovodu dospělé osoby, prohlášení o mezinárodní ochraně učiní tato osoba, sejmutí otisků prstů se neprovádí u osob mladších 14 let a prohlášení o mezinárodní ochraně vyplní sám nezletilý, v případě, že toto nezvládne, prohlášení vyplní osoba, která nezletilého doprovází.

Cizinec může projevit úmysl požádat o mezinárodní ochranu také v nemocničním zařízení, ve vazbě, ve výkonu trestu odnětí svobody nebo při detenci v Zařízení pro zajištění cizinců,

kde úmysl přijímají pracovníci OAMP. V případě, že je cizinec propuštěn z těchto zařízení, má povinnost se dostavit do Příjímacího střediska, kde Policie ČR provede identifikační úkony a předá osobu SUZ k ubytování a OAMP provádí další kroky v již přijaté žádosti o mezinárodní ochranu.

3.3 Řízení ve věci mezinárodní ochrany Odborem azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra

Po provedených úkonech spojených s přijetím projeveného úmyslu požádat o mezinárodní ochranu přebírá další kroky Odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra (OAMP), kde se mezinárodní ochraně věnuje Oddělení mezinárodní ochrany a Dublinské oddělení. V případě opravných prostředků k rozhodnutí ve věci mezinárodní ochrany jako je žaloba ke Krajskému soudu a Kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu, OAMP zastupuje Oddělení zástupčích činností.

3.3.1 Přijetí žádosti o mezinárodní ochranu

Žádost o mezinárodní ochranu (dále jen „žádost o azyl“) v České republice má právo podat každý cizinec. O azyl žádají cizinci, kteří u nás hledají ochranu před pronásledováním v zemi svého státního občanství nebo posledního trvalého bydliště, jde-li o osoby bez státního občanství⁴³.

OAMP vyzve osobu, která projevila úmysl požádat o mezinárodní ochranu k podání žádosti o mezinárodní ochranu. Tato výzva je osobě předána minimálně 2 pracovní dny předem a osoba je zároveň poučena o azylovém a dublinském řízení. Podání žádosti probíhá za účasti tlumočnicka do jazyka rodného či jazyka, ve kterém je žadatel schopen se vyjadřovat, zároveň je s žadatelem vyplněn stanovený dotazník, kde jsou přesně stanovené otázky, viz příloha zákona o azylu. Právem žadatelů je, že mohou požadovat, aby pohovor byl veden osobou stejného pohlaví, to samé platí při ustanovování tlumočnicků. Při podání žádosti odevzdá žadatel svůj cestovní doklad pracovníkům OAMP.

⁴³ UHEREK, Z. *Migrace: historie a současnost*. Mezinárodní politika. Č.10. Vrátky, 2003. ISSN 0543-7962, s.4.

Na základě tohoto dotazníku probíhá pohovor, kde se pracovník, opět za přítomnosti tlumočnicka, zabývá detailními důvody, u žádosti o mezinárodní ochranu je požadováno jen stručné vysvětlení, proč žadatel žádá o mezinárodní ochranu. Zjednodušeně řečeno, při podání žádosti se pracovník ptá na otázky, které jsou přesně zákonem vymezeny a následně se v pohovoru detailněji rozvádějí. Toto je tedy povinné zodpovědět, aby se důvody žádosti mohly dále v rámci řízení o mezinárodní ochraně zkoumat. Pohovor se může provádět i opakovaně, slouží k rozboru důvodů žádosti, upřesnění těchto důvodů, ale i ke zjištění dalších skutečností pro udělení nebo neudělení některé z forem mezinárodní ochrany.

V případech, kdy o mezinárodní ochranu požádala osoba, která již v minulosti o tuto žádala, se nejprve zkoumá, zda-li vyvstaly nové skutečnosti, pro které je možné mezinárodní ochranu udělit, nebo zda tato osoba uvádí důvody, které nebyly shledány jako důvody pro udělení mezinárodní ochrany.

OAMP provádí kroky k ověřování informací podaných ze strany žadatele. K ověřování informací využívá Oddělení mezinárodní ochrany další složky OAMP či jiné odbory MV, které lustrují svoje databáze, zda se v nich žadatel nevyskytuje jako osoba nebezpečná zemi, zda není v seznamu teroristů apod. OAMP dále kontaktují zastupitelské úřady v zemi původu žadatele k ověření poskytnutých informací přímo z dané země. Jako doplňující informace se používají roční zprávy USA, Velké Británie a mezinárodních organizací. To vše může v některých případech trvat několik měsíců až rok. Doplňující pohovor se v těchto případech koná také po 3 až 6 měsících, pro ověření původní výpovědi.

3.3.2 Rozhodnutí ve věci mezinárodní ochrany

Rozhodnutím ve věci mezinárodní ochrany může být osobě přiznána mezinárodní ochrana z důvodů uvedených v kapitole 3.3.

Další možností ukončení řízení je, že OAMP zamítne žádost o mezinárodní ochranu dle § 16 zák. č. 325/1999 Sb., žádost o udělení mezinárodní ochrany do 30-ti dnů od podání žádosti, jako zjevně nedůvodnou. Po tomto zamítnutí je dána žadateli možnost podání žaloby proti rozhodnutí ve věci mezinárodní ochrany k místě příslušnému Krajskému soudu, osoba je v případě podání žaloby stále v postavení žadatele o mezinárodní ochranu, osoba spadá do příslušnosti zák. č. 325/1999 Sb., zákona o azylu. V případě zamítnutí

žaloby Krajským soudem má možnost osoba podat jako další opravný prostředek Kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu a stále je v postavení žadatele o mezinárodní ochranu. Po zamítnutí Kasační stížnosti Nejvyšším správním soudem (po nabytí právním moci) přestává spadat žadatel o mezinárodní ochranu do působnosti zák. č. 325/1999 Sb., stává se cizincem pobývajícím na území ČR a přechází do působnosti zákona č. 326/1999 Sb. O pobytu cizinců na území ČR.

Poslední možností ukončení řízení je, OAMP zastaví řízení dle § 25 z.č. 325/1999 Sb. Před vydáním rozhodnutí vyzve žadatele, aby se dostavil k seznámení s podklady pro vydání rozhodnutí. Po vydání rozhodnutí přestává osoba žadatele spadat do působnosti zák. č. 325/1999 Sb. a přechází pod působnost zák. č. 326/1999 Sb. Cizinec má právo podat žalobu ke Krajskému soudu, ale nemá postavení žadatele o mezinárodní ochranu a jeho povinností je zajistit si, v případě vízové povinnosti, vízum opravňující ho k pobytu na území ČR, nebo vyčkat na rozhodnutí soudu mimo území ČR.

3.3.3 Udělení azylu bez předchozího řízení

Zákon 325/1999 Sb. pamatuje ještě na možnost udělit azyl bez řízení o mezinárodní ochraně, toto ustanovení obsahuje § 90. Jde o případy, kdy je osoba uznána uprchlíkem na základě mezinárodní smlouvy rozhodnutím Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky. Podmínkou je dodržení zásady spravedlivého rozdělení břemene se smluvními státy Úmluvy o právním postavení uprchlíků (zmíněna v bodě 1.5.2).

3.3.4 Dočasná ochrana

Dočasná ochrana nepatří do „soustavy“ mezinárodní ochrany, ale v této práci je ji zapotřebí také zmínit. Dočasnou ochranu upravuje samostatný zákon č. 221/2003 Sb. O dočasné ochraně cizinců. Mezinárodní ochrana se týká jednotlivého uprchlictví, naproti tomu dočasná ochrana se využívá v případech masivního přílivu uprchlíků, příkladem vyhlášení dočasné ochrany je vojenský konflikt či osoby, které jsou oběťmi systematického či všeobecného porušování lidských práv. O vyhlášení dočasné ochrany rozhoduje Rada EU v návaznosti na Směrnici 200155/ES. Vyhlášení dočasné ochrany má za úkol ochránit azylový systém zemí EU, neboť tento by se nemusel s přílivem uprchlíků řádně vypořádat,

ale také má za úkol chránit osoby, které vlivem událostí v dané zemi potřebují poskytnutí ochrany⁴⁴.

3.3.5 Postavení Úřadu vysokého komisaře pro uprchlíky k řízení o mezinárodní ochraně v ČR

Hlavním posláním Úřadu vysokého komisaře pro uprchlíky, dále jen UNHCR je mezinárodní ochrana, tedy záruka respektování lidských práv uprchlíků, možnost, aby každý mohl podat žádost o azyl a jistota, že nikdo nebude nedobrovolně vrácen do země, kde může čelit pronásledování. Od roku 1951 UNHCR pomáhá lidem na celém světě, kteří byli donuceni opustit své domovy. Sídlo UNHCR je v Ženevě, ve Švýcarsku, ale jeho kanceláře se nacházejí i v dalších 117 zemích světa⁴⁵.

V zákoně 325/199 Sb., je § 36 - §40 věnován Úřadu vysokého komisaře. Je zde stanovena ministerstvu povinnost na žádost UNHCR předat údaje o zahájených řízeních, umožnit na jeho žádost kontakt s účastníkem řízení, umožnit nahlížení do spisu a být přítomen pohovoru a ústním jednáním. Žadatel o mezinárodní ochranu má právo být v kontaktu po celou dobu řízení s UNHCR, stejně tak s dalšími organizacemi, zabývajícími se právy uprchlíků. Ministerstvo předá UNHCR kopii rozhodnutí a statistické informace o řízeních⁴⁶.

⁴⁴ FÁBEROVÁ, A. Uprchlíci v České republice. In Šišková T. ed al. *Výchova k toleranci a proti rasismu. Multikulturní výchova v praxi*. Praha: Portál 2008. ISBN: 978-80-7367-182-2, s. 60-69.

⁴⁵ www.unhcr.cz [online]. [cit. 14.3.2011]. URL <<http://www.unhcr.cz/zakladni/>>.

⁴⁶ Zákon č. 325/1999 Sb. ze dne 11. listopadu 1999 O azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb. O Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 STATISTICKÝ POHLED NA ŘÍZENÍ O MEZINÁRODNÍ OCHRANĚ V ČESKÉ REPUBLICE

V této části práce provedu statistickou analýzu vícerozměrných dat, která tvoří statistické údaje získané na oficiálních stránkách Ministerstva vnitra ČR. Údaje jsou dostupné na www.mvcr.cz, z těchto údajů jsem zpracoval několik následujících tabulek a grafů⁴⁷.

Odbor azylové a migrační politiky zde zveřejňuje údaje ve věci mezinárodní ochrany, které dělí podle určitých pohledů, jako je státní příslušnost žadatelů o mezinárodní ochranu, jejich počty za jednotlivé měsíce, počty udělených mezinárodních ochran formou azylu a doplňkové ochrany apod. Údaje jsou zveřejněny jak za jednotlivé měsíce, tak rámcově za celé roky. Některé z těchto údajů jsem použil a zpracoval do následujících tabulek a grafů. Záměrem je ukázat celkový vývoj žádostí o mezinárodní ochranu od roku 1990 do současnosti, náhled na počet udělených mezinárodních ochran, nejčastěji zastoupené státní příslušnosti žadatelů o mezinárodní ochranu.

4.1 Vývoj žádostí o mezinárodní ochranu v letech 1990-2010

V následujících tabulkách jsou uvedeny všechny přijaté žádosti od června 1990 do října 2010, rozděleny podle měsíců jejich přijetí. Z údajů je patrné, že se počet žádostí zvyšoval, zlomovým bodem je rok 2001 a poté začal počet žádostí o mezinárodní ochranu klesat. Ještě lépe je toto viditelné na následujícím grafu, který vychází z údajů této tabulky.

Největší počet žádostí byl zaznamenán v roce 2001, v tomto roce žádostí byl 18094. V souvislosti s novelizací zákona o azylu došlo k opětovnému snížení žádostí. Změna zákona spočívala v zavedení roční lhůty po vstupu do azylového řízení, kdy nemohl žadatel o azyl být v pracovním poměru. Důvodem bylo zamezit zneužívání azylového řízení ke vstupu na pracovní trh České republiky a toto omezení platí stále. K opětovnému masivnímu nárůstu žádostí již nedošlo, jejich počet má každoročně spíše klesavou tendenci.

⁴⁷ V době, kdy jsem zpracovával tuto práci byly údaje o řízení ve věci mezinárodní ochrany v ČR dostupné do října 2010. Z tohoto důvodu jsou v této práci použité údaje porovnané s údaji do prosince 2009, neboť tyto údaje jsou již kompletní. Řízení zahájené v roce 2010 může pokračovat i v roce 2011 a výsledky by mohly být nepřesné.

Můžeme si položit otázku, zda toto omezení je správné či nikoliv. Pro zneužívání azylového řízení ke vstupu na pracovní trh nepochybně splnilo svůj účel. Druhou otázkou je, zda toto omezení nemůže mít negativní vliv na osobu žadatele zejména v případech, kdy azylové řízení trvá delší dobu, žadatel je pracovně nečinný, vyjma možností omezeného přivýdělku v zařízeních SUZ. Z tohoto může vyplynout následná nemožnost začlenit se do pracovního procesu, může způsobit psychické problémy, změnu svých návyků, apod., neboť v azylových zařízeních je o žadatele částečně postaráno a není tedy plně nucen se o sebe postarat sám. Další otázkou je jeho případný návrat, v případě zamítavého stanoviska, do země původu, kam se vrací bez prostředků, třeba i do zpřetrhaných vazeb, bez kvalifikace. Je to otázka pro odborníky z řad Odboru azylové a migrační politiky a Ministerstva práce a sociálních věcí, i dalších organizací, ale považuji za potřebné toto omezení a z mého pohledu negativa zmínit.

Další změnou v azylovém řízení bylo v roce 2003 zavedení dvouleté lhůty, kdy bylo možné opětovně podat žádost o azyl, toto omezení bylo v souvislosti se vstupem České republiky do Schengenského prostoru k 20.12.2007 zrušena.

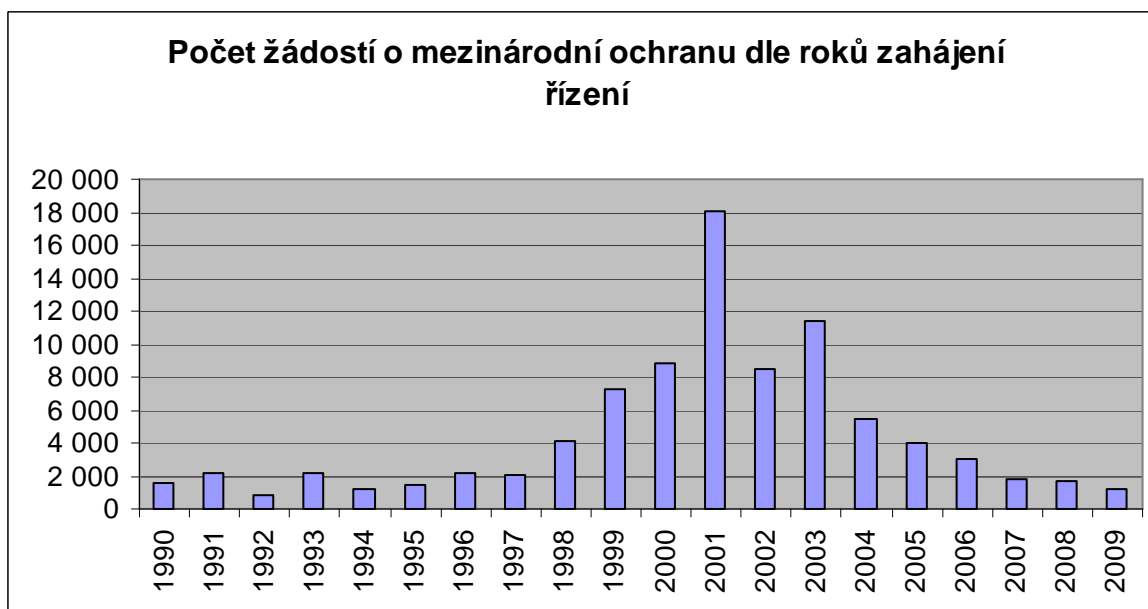
měsíc	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
leden		395	138	30	172	55	57	212	219	602	593
únor		330	39	45	125	65	125	191	175	430	384
březen		233	45	65	97	201	138	201	144	583	514
duben		165	61	71	100	147	118	193	127	569	559
květen		248	39	141	80	211	89	114	96	604	545
červen		235	64	101	64	150	187	115	120	537	944
červenec	1	104	95	169	121	89	372	185	142	611	666
srpen	231	137	67	198	95	118	332	151	273	581	691
září	146	77	82	814	90	155	171	168	252	699	749
říjen	355	80	76	334	70	69	198	119	792	551	919
listopad	432	122	70	129	65	73	226	210	711	724	1 232
prosinec	437	100	65	110	108	84	198	250	1 035	727	997
Celkem	1 602	2 226	841	2 207	1 187	1 417	2 211	2 109	4 086	7 218	8 793

Tabulka č. 1 – Celkový počet žádostí o mezinárodní ochranu v letech 1990 – 2000 (na tuto tabulku navazuje tabulka č.2)

měsíc	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Celkem
leden	1 228	1 334	686	552	346	262	153	212	123	65	7 434
únor	1 228	679	704	588	297	235	130	188	130	79	6 167
březen	1 635	726	588	988	307	263	181	182	123	106	7 320
duben	1 539	762	1 187	603	280	218	130	137	134	76	7 176
květen	1 600	604	964	420	261	246	114	98	115	81	6 670
červen	1 698	525	899	317	312	286	138	114	90	65	6 961
červenec	1 614	580	925	354	330	292	148	115	105	63	7 081
srpen	1 780	579	1 167	300	489	426	172	113	85	91	80 076
září	1 497	610	965	282	432	193	151	121	86	52	7 792
říjen	1 498	773	1 557	378	348	235	142	176	99	55	8 824
listopad	1 355	630	997	370	348	208	216	117	81		8 316
prosinec	1 422	682	761	307	271	152	203	83	87		8 079
Celkem	18 094	8 484	11 400	5 459	4 021	3 016	1 878	1 656	1 258	733	89 896

Tabulka č. 2 – Celkový počet žádostí o mezinárodní ochranu v letech 2001 - 2010

Zobrazené tabulky jsou převzaty z oficiálních statistik Ministerstva vnitra, pro účely rozboru statistiky má tato souhrnná tabulka, rozdělená do dvou částí, informativní charakter. Jak je patrné, jsou zde detailně zaznamenány počty žádostí za jednotlivé měsíce a roky od počátku azylového řízení v České republice. Ministerstvo vnitra vydává statistiky za každý měsíc a také celoroční statistiky, které jsou však vydávány s určitým zpožděním, z tohoto důvodu jsou údaje pouze do října 2010.

Graf č. 1 – Grafické znázornění vývoje žádostí o mezinárodní ochranu v letech 1990-2009

Zde je graficky znázorněn vývoj žádostí o azyl, později o mezinárodní ochranu a je navazující na předchozí tabulky. Celkově požádalo od června 1990 do prosince 2009

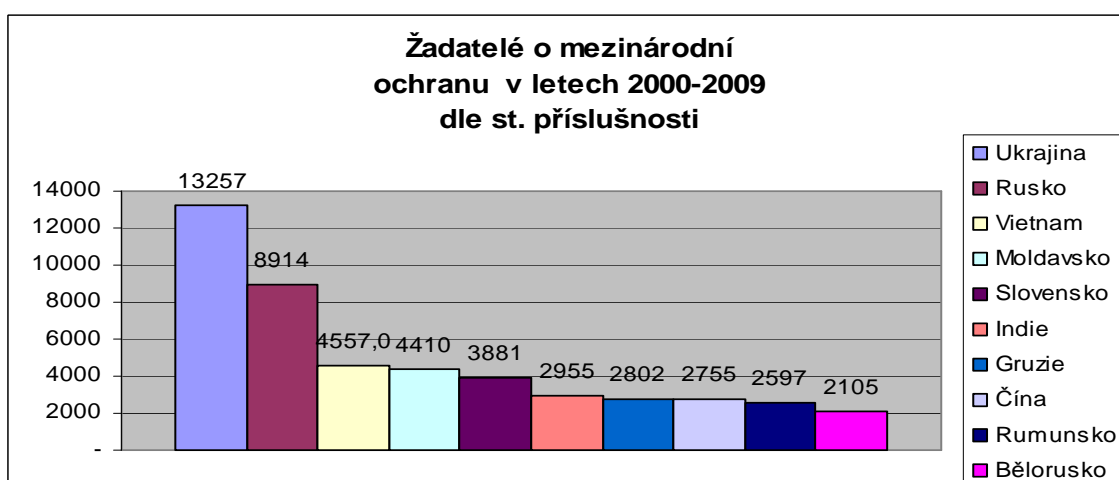
je 89163 osob, kterým bylo přiznáno 3508 azylů, což činí 3,93 % uznaných žádostí ze všech přijatých.

4.2 Rozbor žádostí o mezinárodní ochranu v letech 2000 - 2009

V předchozí kapitole byly uvedeny rámcově všechny žádosti od roku 1990 až do současnosti pro porovnání jejich vývoje. V této kapitole jsem se zaměřil na rozbor žádostí v přijatých v letech 2000-2009 a to z důvodu, že řízení v předchozích letech bylo vedeno dle tehdy platného zákona č. 498/1990 Sb O uprchlících. Od 1.1.2000 vstoupil v platnost zákon č. 325/1999 Sb. O azylu, proto data takto získaná budou mít přesnější charakter, ale i také z důvodu, že se vývoj v oblasti žádostí o azyl změnil.

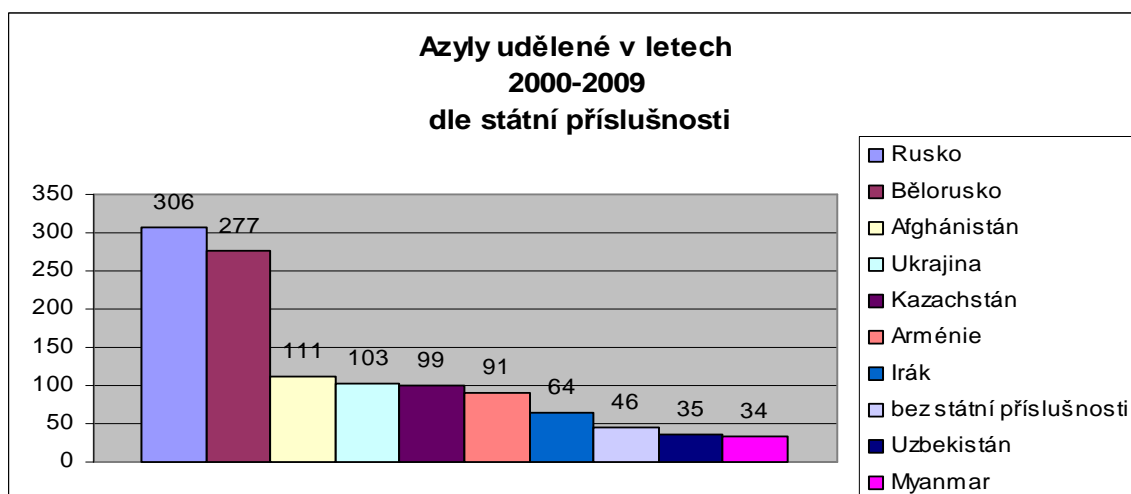
V první polovině devadesátých let minulého století byly mezi žadateli občané států, jejichž občané v současnosti žádají o mezinárodní ochranu jen zřídka. Jako příklad uvádím občany Rumunska, kteří v této době často žádali o azyl, který byl občanům Rumunska v dosti případech udělen. V současné době je však Rumunsko právoplatným členem EU, žádosti občanů tohoto státu jsou ojedinělé, ale předchozí žádosti a udělený azyl by mohly data částečně zkreslovat. Z těchto důvodu byl proveden rozbor žádostí v letech 2000-2009.

V následujícím grafu je uvedeno 10 nejčastěji zastoupených států, jejichž občané žádají v ČR o mezinárodní ochranu. Celkově za všechny roky eviduje OAMP žádosti občanů ze 125 zemí světa, některé státy jsou zastoupeny pouze jednotlivými žádostmi, některé desítkami.

Graf č. 2: Deset nejčastěji zastoupených státních příslušností žadatelů o mezinárodní ochranu dle státní příslušnosti

Celkový počet žadatelů v letech 2000-2009 je 64058 osob, kterým byla mezinárodní ochrana formou azylu udělena 1611 osobám, což činí 2,51 % ze všech žádostí. Záměrně je uváděno formou azylu, neboť od září 2006 byl azyl zaveden pod pojem mezinárodní ochrana, která se uděluje formou azylu (vyšší forma) nebo doplňkové ochrany (nižší forma). V grafu je znázorněno deset států, jejichž občané žádají v České republice o mezinárodní ochranu. V počtech žádostí, jak je patrné, dominuje Ukrajina, následovaná Ruskem.

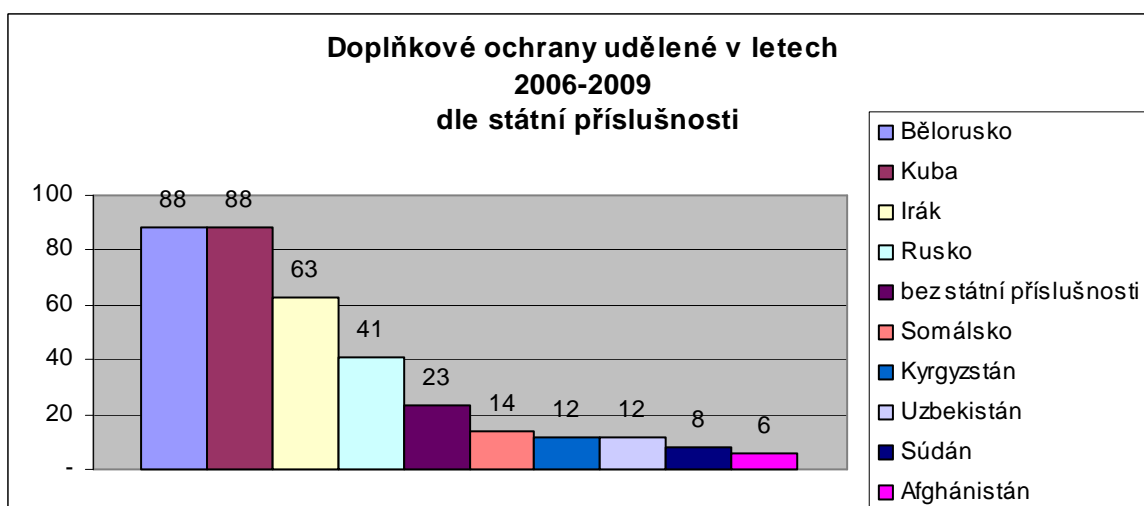

Graf č. 3: Azyly udělené v letech 2000-2009, dle státní příslušnosti.

Státní příslušnost	Počet udělených azylů	Počet žádostí o mezinárodní ochranu	Udělené azyly v %
1. Rusko	306	8914	3,43%
2. Bělorusko	277	2105	13,15%
3. Afghánistán	111	1636	6,78%
4. Ukrajina	103	13257	0,77%
5. Kazachstán	99	951	10,41%
6. Arménie	91	2057	4,42%
7. Irák	64	979	6,53%
8. bez státní příslušnosti	46	667	6,89%
9. Uzbekistán	35	339	10,32%
10. Myanmar	34	63	53,96%

Tabulka č. 3: Počet udělených azylů v letech 2000- 2009, porovnané s počtem žádostí a vyjádřené v %

V grafu č. 3 a tabulce č. 3 jsou zaneseny údaje o počtech udělených azylů. V tabulce a grafu jsou zaznamenány údaje o deseti státech, jejímž občanům byl v ČR azyl přiznán. Co do počtu občanů Ruska bylo uděleno nejvíce azylů, ale v porovnání s počtem přijatých žádostí počet azylů mírně převyšuje celkový průměr všech udělených azylů z celkového počtu přijatých žádostí. Naproti tomu občané Běloruska značně tento celkový průměr převyšují. Občanům Ukrajiny, kteří jsou dominantní mezi přijatými žádostmi naproti tomu byl azyl udělen v malém procentu.

Graf č. 4: Doplňkové ochrany udělené v letech 2000-2009, dle státní příslušnosti.

Státní příslušnost	Počet udělených doplňkových ochran	Počet žádostí o mezinárodní ochranu	Udělené doplňkové ochrany v %
1. Bělorusko	88	316	27,84
1. Kuba	88	134	65,67
3. Irák	63	150	42
4. Rusko	41	294	13,94
5. bez st. příslušnosti	23	177	12,99
6. Somálsko	14	18	77,77
6. Kyrgyzstán	12	94	12,76
8. Uzbekistán	12	66	18,18
9. Súdán	8	14	57,14
10. Afghánistán	6	61	9,83

Tabulka č. 4: Počet udělených doplňkových ochran v letech 2000- 2009, porovnané s počtem žádostí a vyjádřené v %

Graf č. 4 s tabulkou č. 4 vyjadřují počet udělené mezinárodní ochrany formou doplňkové ochrany v letech září 2006 - prosinec 2009 v % dle žádostí. Doplňková ochrana byla udělena 394 žadatelům z celkového počtu 5578 žadatelů o mezinárodní ochranu, což je 7,06 %. Opět v udělené doplňkové ochraně značně dominují občané Běloruska a v dosti případech žádostí byla doplňková ochrana udělena občanům Kuby. V porovnání s celkovým počtem žádostí občanů Běloruska a Kuby výrazně převyšují státní příslušníci Kuby jako osoby, jímž byla přiznána mezinárodní ochrana formou doplňkové ochrany.

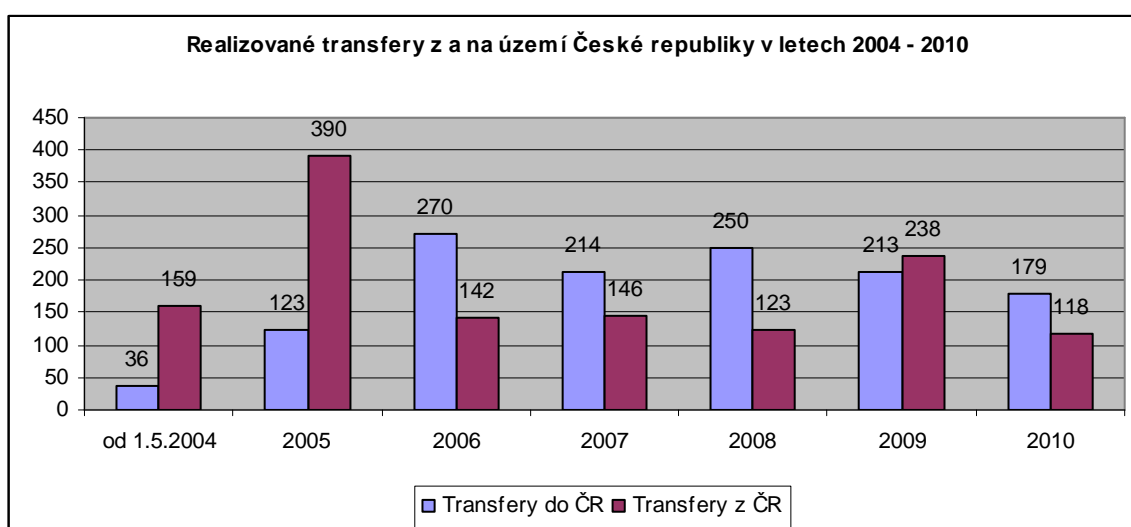
Státní příslušnost	Počet žádostí o mezinárodní ochranu	Počet udělených azylů	Udělené azily v %
1. Myanmar	63	34	53,96
2. Turkmenistán	23	9	39,13
3. Etiopie	29	7	24,14
4. Somálsko	83	18	21,69
5. Irán	122	23	18,85
6. Bosna a Hercegovina	29	5	17,24
7. Kuba	188	26	13,83
8. Súdán	98	13	13,27
9. Bělorusko	2105	277	13,16
10. Konžská dem. republ.	130	16	12,31

Tabulka č. 5: Počet udělených mezinárodních ochrany v letech 2000- 2009, porovnané s počtem žádostí a vyjádřené v %.

Pro orientaci uvádím tabulku, kde jsou uvedeny žádosti o MO porovnané s počtem udělených azylů, seřazené dle %, tedy, podle státního občanství, nejčastěji v porovnání s počtem žádostí je udělena mezinárodní ochrana formou azylu.

V této tabulce jsou uvedeny žádosti seřazené dle nejvyššího počtu udělené mezinárodní ochrany formou azylu i doplňkové ochrany, v porovnání s přijatými žádostmi o mezinárodní ochranu. Ve statistikách jsou i další státy, kde je zaznamenána pouze jedna žádost o mezinárodní ochranu a tato byla přijata, což by byl zavádějící údaj, proto jsou zde uvedeny státy, jejichž státní příslušníci podali ve více než dvaceti případech žádost o mezinárodní ochranu. V nejvyšším počtu jsou přiznané mezinárodních ochrany občanům Myanmaru, kterým byla přiznána v 53,96 %. Těmto žadatelům byla přiznána, viz tabulka

č. 3 a graf. č. 3, mezinárodní ochrana v desátém nejčastějším případě ze všech přiznaných mezinárodních ochran. Mezinárodní ochrana přiznaná občanům Běloruska se vyskytuje ve všech sledovaných kritériích. Z uvedených údajů je možné odvodit, ve kterých státech jsou ve větší míře porušována lidská práva a je tedy zapotřebí poskytnout pronásledovaným osobám ochranu. Detaily, proč byla v konkrétních případech mezinárodní ochrana udělena není možné v této práci zjistit, neboť řízení o mezinárodní ochraně podléhá povinnosti chránit údaje jak k osobě žadatele, tak k důvodům, pro které o mezinárodní ochranu žádá a pro které důvody byla udělena.

Graf č. 5 Realizované transfery v rámci Dublinské úmluvy na území ČR a do jiného odpovědného státu.

Transfery do ČR představují počty převzatých žádostí, k jejím posouzení je odpovědná Česká republika, transfery z ČR představují počet žádostí, jenž Česká republika předala k posouzení jinému členskému státu EU v rámci Dublinské úmluvy. Z tohoto grafu je patrné, že po aplikaci Dublinského nařízení jsou ve větší míře realizovány transfery na území ČR, tj. Česká republika je odpovědná k posouzení žádosti o mezinárodní ochranu. Transfery mimo území ČR vyjadřuje předání žádosti o mezinárodní ochranu, v rámci Dublinské úmluvy, jinému členskému státu Evropské unie.

5 STRUKTUROVANÉ INTERVIEW JAKO KVALITATIVNÍ VHLED DO PROBLEMATIKY PRÁCE S ŽADATELI O MEZINÁRODNÍ OCHRANU

5.1 Povaha výzkumu

Výzkum v mé diplomové práci jsem koncipoval jako kvalitativní. Kvalitativní výzkum se snaží interpretovat pohledy subjektů na zkoumaný předmět tím, že výzkumník přejímá jejich perspektivu. Využívá se podrobný popis každodenních situací. Jde o porozumění akcím a významům v jejich sociálním kontextu. Při kvalitativním výzkumu se neredukuje počet proměnných ani vztahy mezi nimi, o jejich redukci rozhodují samy zkoumané subjekty. Jsou upřednostňovány otevřené a nestrukturované výzkumné plány, analýza vychází z většího množství informací o malém počtu jedinců. Převažuje zájem o reálné celky, interakce mezi aktéry a individuální osudy. Úkolem kvalitativního výzkumu je vytvoření holistického obrazu zkoumaného předmětu, zachycení toho, jak účastníci procesů situace interpretují a zachycení interpretací těchto interpretací respondentů⁴⁸.

Pozorovatel, výzkumník se snaží jevy pochopit a vysvětlit z hlediska zkoumané osoby. Je pro něj charakteristické dlouhodobé nestrukturované pozorování, je to výzkum deskriptivně induktivní. Rozvíjí se od 60. let dvacátého století a vychází z fenomenologie⁴⁹.

5.2 Předpoklady kvalitativního výzkumu

1. **Ontologické předpoklady** znamenají zodpovědět otázku jaká je povaha a forma reality. Kvalitativní výzkumníci považují za rozhodující tu realitu, která je konstruována zkoumanými jedinci. Z toho vyplývá, že existuje v jedné situaci mnoho realit (reality výzkumníka, zkoumaných osob, čtenářů, kteří studii interpretují).

⁴⁸ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum, Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

⁴⁹ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

2. **Epistemologické předpoklady** definují vztah mezi výzkumníkem a tím co se poznává. V kvalitativním výzkumu jsou výzkumníci a sledované osoby ve vzájemné interakci. Interakce má podobu delšího pobytu ve sledované skupině nebo jde přímo o spolupráci. Výzkumník se snaží zmenšit odstup od lidí na nejnižší možnou míru.
3. **Axiologické předpoklady** se týkají hodnotového systému. V kvalitativním výzkumu výzkumník aktivně informuje o svých hodnotách a hodnotách dalších účastníků výzkumu a z toho vyplývající systematické ovlivnění pozorování.
4. **Rétorické předpoklady.** Jazyk výzkumu je neformální, osobní a je často založen na definicích vytvořených během studie.
5. **Metodologické předpoklady** jsou odvozovány z předešlých aspektů. V kvalitativní metodologii převládá induktivní a abduktivní logika. Kategoriální systémy a teorie jsou vytvářeny na základě získaných dat, to zajišťuje, že vzniklé teorie jsou úzce kontextově spojené se zkoumaným jevem. Existuje průběžná interakce mezi výzkumnou otázkou, daty a použitými metodami⁵⁰.

Určitá omezení nám kvalitativní výzkum přináší z hlediska validity získaných výsledků. Na rozdíl od kvantitativního výzkumu pracujeme v kvalitativním typu výzkumu s malým vzorkem populace, v tomto případě nepoužíváme statistické metody zpracování dat a získané výsledky nemůžeme v závěru zobecňovat na celou populaci. Pokud se však zamyslíme nad povahou vybraného vzorku a nad zvoleným tématem, je nasnadě souhlasit s Hendlem⁵¹, který v kvalitativním výzkumu spatřuje možnost, jak pochopit individuální zkušenost jedince, jeho náhled na každodenní realitu a neopakovatelnou zkušenost. Hlavním smyslem výzkumu je pak objasnit, jak se lidé v daném prostředí a situaci dobírají pochopení toho, co se děje, proč vnímají realitu tak, jak ji aktuálně vnímají, jak si vytvářejí svou vlastní zkušenost. Takový přístup je pro mnohé kvantitativně založené výzkumníky, kteří prahnou po statisticky ověřených závěrech, jakousi achillovou patou kvalitativního výzkumu. Na druhou stranu si však uveďme silný vliv chicagské sociologické školy, která vnesla do vývoje kvalitativního výzkumu silnou metodologickou oporu a soustředila se ve

⁵⁰ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum, Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

⁵¹ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum, Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

výzkumných pracích na konkrétního jedince s jeho neopakovatelnou životní historií a zkušeností.

Záměrem této diplomové práce není najít určité obecné zákonitosti, zobecnitelné na populaci, či potvrdit na počátku výzkumu stanovené hypotézy. Jejím cílem je spíše rámcový vhled do problematiky, která není pro tradiční výzkum příliš dostupná a ani v současné době není v centru pozornosti soudobých výzkumníků a kontakt s konkrétními jedinci, kteří v dané problematice dnes a denně pracují a rozvíjejí v ní své vlastní zážitky.

5.3 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek tvoří 4 respondenti:

1. muž ve věku 42 let, ženatý, občanský zaměstnanec Pobytového střediska Havířov (SUZ)
2. muž ve věku 29 let, svobodný, občanský zaměstnanec Pobytového střediska Kostelec n. Orlicí (SUZ)
3. žena ve věku 29 let, svobodná, pracovnice sdružení SOZE – Sdružení občanů zabývajících se emigranty (NNO)
4. muž ve věku 29 let, svobodný, pracovník sdružení OPU – Organizace pro pomoc uprchlíkům (NNO)

Při koncipování výzkumného vzorku jsem narazil na určité obtíže. Není snadné proniknout s výzkumným záměrem do občanských sdružení, které se zabývají prací s cizinci a žadateli o azyl. Oslovení pracovníci se často zdráhají vyjádřit otevřeně svůj názor, mnohdy i velmi radikální. Přesto však alespoň jeden zástupce z každé instituce byl ochoten k rozhovoru. O něco snazší je práce se zaměstnanci Ministerstva vnitra – snad už jen pro fakt kolegiality. Zaměstnanci MV jsou sdílnější a otevřenější ve svých názorech, nebojí se radikálnějšího postoje. Jednotliví respondenti byli ujištěni o anonymitě výzkumu. Jejich výpovědi jsou sice v závěrech výzkumu uvedeny doslovně, identita respondentů je však minimalizována na nezbytná obecná data.

5.4 Metoda získání dat

K získání výpovědí respondentů bylo použito strukturovaného rozhovoru. Strukturovaný rozhovor je forma rozhovoru, jehož cílem je získání odpovědí na předem připravený

soubor otázek. Tento soubor otázek je pak v nezměněné podobě předkládán všem jedincům z určitého souboru respondentů. Formulace otázek by proto měla být stálá a standardizovaná, protože použití jiného výrazu může mít za následek různé odpovědi.

Jednotlivé otázky strukturovaného rozhovoru jsou:

1. Jaký je Váš věk?
2. Jak dlouho pracujete v oblasti práce s cizinci resp. uprchlíky?
3. Čím konkrétně se Vaše organizace zabývá?
4. Co Vás motivuje či motivovalo k práci s uprchlíky?
5. Co je náplní Vaší práce?
6. Jakým způsobem je Vaše organizace financována?
7. Jakým způsobem se Vaše organizace při své činnosti zapojuje v oblasti mezinárodní ochrany uprchlíků?
8. Jaké je složení Vašich klientů – žadatelů o Vaši pomoc? Splňují podle Vás všichni podmínky pro udělení mezinárodní ochrany?
9. Myslíte si, že ČR má dobře nastavenou azylovou politiku?
 - a) ANO- v čem?
 - b) NE – proč?
10. Je v naší zemi o uprchlíky dobře postaráno, nebo je něco, v čem by se naše azylová politika mohla zlepšit?
11. Považujete podmínky azylových zařízení za vyhovující?
12. Znáte nabídku nebo možnosti volnočasových aktivit pro uprchlíky v azylových zařízeních SUZ? Považujete ji za dostatečnou?
 - a) ANO- v čem?
 - b) NE – proč?
13. Jaké máte praktické zkušenosti s uprchlíky?
 - a) kladné – v čem se klady projevují?
 - b) negativní – v čem se zápory projevují?

14. Máte ve své práci pocit zadostiučinění? Máte pocit, že Vaše práce má smysl?
V čem?
15. Zažil(a) jste někdy ve své práci vysloveně negativní reakci klienta- uprchlíka na Vaši nabídku pomoci?

5.5 Metoda zpracování dat

Jednotlivé rozhovory bylo třeba roztrždit do určitých kategorií, které budou následně sloužit pro interpretaci získaných kvalitativních dat. Zapsané odpovědi respondentů na otázky strukturovaného interview byly podrobeny tzv. otevřenému kódování - významové jednotky jsou složeny z pojmů, které označují jednotlivé události (jevy, pocity, soudy atd.). Kategorie je třída pojmů, která vzniká tím, že vzájemně porovnáváme a třídíme významové jednotky a v nich obsažené pojmy a snažíme se zjistit, zda náleží jinému podobnému jevu (významové jednotky se z různé části překrývají), nebo jinému jevu nenáleží, a tvoří tedy samostatný odlišitelný celek. Tímto způsobem jsou pojmy seskupovány do vyššího řádu - do abstraktnějšího pojmu, který nazýváme kategorie.

Kódování je procesem analýzy údajů (dat) a jeho výsledkem jsou záznamy kódování. Po provedení identifikace a roztržení významových jednotek můžeme zahájit tzv. otevřené kódování⁵².

Již samotný strukturovaný rozhovor byl koncipován tak, aby svými otázkami sledoval jednotlivé kategorie, které mne výzkumně zajímají. Tento proces mi usnadnil následnou identifikaci a roztržení významových jednotek ve výpovědích respondentů, neboť každá jednotlivá odpověď v podstatě náleží k dané kategorii.

Jako příklad si uveďme otázku na motivaci respondenta pracovat s žadatelem o azyl. Výzkumnou kategorií je tedy **MOTIVACE RESPONDENTA**. Tuto kategorii reprezentuje otázka „**Co Vás motivuje či motivovalo k práci s uprchlíky?**“ Odpověď na tuto otázku pak tvoří významovou jednotku respondenta, kterou popisuje svou vlastní motivaci, tedy niternou pohnutku k práci s klienty žádajícími azyl v ČR.

⁵² MIOVSKÝ, M. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu, Praha: Grada publishing, 2006, ISBN 8024713624.

5.6 Výsledky výzkumu

Odpovědi na otázky strukturovaného interview přiřazené k jednotlivým výzkumným kategoriím ukazuje tabulka č.6

Kategorie	<i><u>OPU</u></i>	<i><u>SOZE</u></i>	<i><u>PoS Havířov</u></i>	<i><u>PoS Kostelec</u></i>
1. Doba praxe	6	8	5	7
2. Náplň činností organizace	Pomoc uprchlíkům, soc.- právní poradenství, dobrovolnické aktivity, kurzy, rekvalifikace	Pomoc uprchlíků, sociální, právní poradenství, volnočasové aktivity, rekvalifikace, kurzy	Ubytování cizinců, zajištění práv vyplývající z mezinár. úmluv	Ubytování, služby sociální, psychologické, stravování, atd.
3. Motivace respondenta	Osobní zkušenost, snaha pomoci lidem v nouzi	Osobní zájem o cizince, téma migrace, studium, zájem o cizí kultury	Něčím se živit musím, je to práce	V současnosti už nic, dříve snad náplň práce
4. Náplň práce respondenta	Sociálně-právní poradenství, koordinování projektů	Sociálně-právní poradenství, koordinaci projektů s multikultur. tématy, soc. výchovné aktivity	Zajištění služeb, zodpovědnost za chod oddělení, plánování směn, informace pro SUZ	Administrativa, soc. práce ubytovatelů, zdravotník (dle potřeby)
5. Financování organizace	Granty, příspěvky, dotace, dary	Státní dotace, dotace EU, dary	Součást MV, financováno státem	Státní sektor, financováno státem
6. Zapojení organizace do azylové politiky	Součinnost s mezinár. organizacemi, působnost i v Gruzii	Spolup. s mezinár. organizacemi, spolup. s OAMP, provoz azylov. domu pro cizince	Spolupr. s neziskovými org., ubytování a ochrana uprchlíků	Spolupráce s nezisk. organizacemi

<p>7.</p> <p>Složení uprchlíků, splňují podmínky?</p>	<p>Různorodé složení, Afrika, Evropa, Asie, většinou si cizinci org. najdou sami</p>	<p>Není v kompetenci hodnotit oprávněnost, pomáhají, nehodnotí</p>	<p>Celosvětové složení, řeší ubytování, oprávněnost hodnotí OAMP</p>	<p>Azyl. proceduru hodnotí OAMP, složení především Kazachstán, Rusko, Ukrajina</p>
<p>8.</p> <p>Nastavení azylové politiky</p>	<p>Dochází k pochybení na zákl. subjektivního hodnocení zainteresovaných úředníků</p>	<p>Nemáme dobře nastavené, lze zneužívat</p>	<p>Ne, zdoluhavé řízení zneužívané klienty, neřešení přestupků ze strany OAMP</p>	<p>Ne, chtělo by to změnu</p>
<p>9.</p> <p>Jak je postaráno o azylanty</p>	<p>Měla by se zkrátit azyl. procedura, jinak hodnotí jejich práci s azylanty dobře</p>	<p>Péče dobrá a dostačující, možná přístupy jednotlivců, pracovníků MV zlepšit</p>	<p>Dobrá až nadstandardní péče</p>	<p>Postaráno je dobře</p>
<p>10.</p> <p>Podmínky azylových zařízení</p>	<p>Vcelku dobré, více se zaměřit na zranitelné skupiny (ženy, děti, mladiství)</p>	<p>Vcelku dobré, v Havířově zlepšit podmínky, konflikty mezi kulturami, zlepšit soc. poradenství</p>	<p>Podmínky jsou nadstandardní</p>	<p>Ano, jsou vyhovující</p>
<p>11.</p> <p>Volnočasové aktivity</p>	<p>Ano, keramické dílny, sportoviště, nabídka nevládních organizací</p>	<p>Na Zastávce vyhovující, v Havířově nedostatečné, málo volnočas. pracovníků, dislokace PoS</p>	<p>Ano, koupaliště, jiné aktivity, které hradí EU. Výlety se soc. pracovníky a NNO</p>	<p>Ano, celé spektrum volnočasových aktivit</p>
<p>12.</p> <p>Praktické zkušenosti s žadateli o MO</p>	<p>Vstřícnost, vděk x manipulace, obviň. občanů ČR a úředníků</p>	<p>Výchova, vzdělávání, vděk klientů, osobní rozvoj přínos x nevole, nadávky</p>	<p>Obohacení, ocenění x alkoholismus, nezájem, vysávání peněz z ČR</p>	<p>Vděčnost za pomoc, x nerespektování pravidel, agresivita, přestupky, výtržnictví</p>

13. Zadostiučinění	Občas, když je dobrá zpětná vazba	Ano, mám. Máme řadu akcí, které pomáhají	Občas ano	Ano, u těch, co to ocení
14. Negativní reakce	Ano, měli pocit, že jim málo pomáháme	Ano, pocit nedostat. pomoci	Ano	Ano, několikrát

Tabulka č. 6: Odpovědi na otázky strukturovaného interview

Z uvedených dat můžeme dále kvalitativně abstrahovat určitá výzkumná zjištění:

Doba praxe je v zásadě u všech oslovených respondentů podobná, žádný z oslovených respondentů není vysloveně „začátečník“ ve své práci, každý má určité zkušenosti, které mu dovolují vyjadřovat se k uvedené problematice. Můžeme se domnívat, že i 5 let u pracovníka PoS Havířov je dostatečná doba k získání potřebných zkušeností s žadateli o azyl.

Respondenti z neziskových organizací nabízejí širší spektrum aktivit a poradenství, více se zapojují do práce s uprchlíky, naproti tomu respondenti z pobytového střediska poskytují základní služby – ubytování, stravování, základní psychologické a sociální služby. I zde se projevuje základní nastavení organizace – neziskové organizace mají širší spektrum nabídky, kterou si v podstatě samy určují, naproti tomu státní organizace plní „literu zákona a smluv“.

Zcela evidentní jsou rozdíly v motivaci respondentů. Respondenti a neziskové organizace pracují dobrovolně, mají motivaci, osobní ambice, snahu po naplnění apod. V práci v organizaci spatřují prostor pro osobní obohacení, pro získání zkušeností, pro naplnění potřeby pomáhat. Respondenti s pobytové střediska uvádějí převážně finanční motivaci, berou svou práci jako způsob výdělků, jako finanční přínos – „je to prostě práce“. Jejich motivace může být ovlivněna i mírou jejich negativních pracovních zkušeností, či mírou jejich „vyhoření“.

Lze říci, že v zásadě všichni respondenti na svých postech pracují v odpovědné funkci, jejich práce má své místo v organizaci, často s sebou nese osobní zodpovědnost, často se i ve své práci dostávají do obtížnějších situací.

Zajímavé skutečnosti přináší kategorie financování. Neziskové organizace jsou financovány granty, příspěvky, dary, naproti tomu pobytové střediska jsou financována státem. To se nutně odráží do motivace i práce respondentů. Pracovníci neziskových organizací se své platy „musí zasloužit“, musejí aktivně vyhledávat zdroje peněz, dokazovat svou prospěšnost, dokazovat, „že peníze skutečně potřebují“. Získá-li nezisková organizace grant ze státní pokladny, podléhá následné vnější kontrole, jak se získanými financemi naložila, jak plní zadaný grant. Pracovníci pobytového střediska svůj plat dostanou, ať pracují kvalitně či nekvalitně, svou budoucnost mají v podstatě zajištěnou. Nemusí aktivně vyhledávat zdroje financování, kontrola jejich práce či efektivity výkonů není až tak striktní jako je tomu u neziskových organizací, financovaných státními fondy či granty.

V kategorii zapojení organizace v rámci azylové politiky vidíme, že neziskové organizace spolupracují s mezinárodními organizacemi i se státními, na které de facto svými činnostmi navazují, pobytová střediska spolupracují převážně s neziskovými organizacemi. I zde se do jisté míry projevuje fenomén, který můžeme pozorovat v kategorii Náplň činností organizace. Státní organizace se omezují na základní služby a spolupráci. V takové míře jako neziskové organizace nevstupují do kooperace s mezinárodními organizacemi. Jako složka státu podléhají zákonům a mezinárodním smlouvám a orientují se směrem, kterým se orientuje státní zřízení. Neziskové organizace v rámci široké nabídky služeb musejí spolupracovat na svých projektech i s mezinárodními organizacemi, často jsou i součástí větších internacionálních zřízení.

Složení uprchlíků je v zásadě celosvětové, snad jen v Pobytovém středisku Kostelec respondent uvádí zvýšený příliv uprchlíků z Ruska, Kazachstánu a Ukrajiny. V otázce naplnění podmínek azylu se respondenti odvolávají na zodpovědnost pracovníků OAMP, kteří jsou kompetentní k tomu, aby tuto zkušenost posuzovali.

V otázce azylové politiky odpovídají respondenti v zásadě shodně – současná azylová politika České republiky je špatně nastavená – je silně zneužitelná ze strany uprchlíků. Zde se odráží poměrně bohaté zkušenosti jednotlivých respondentů.

V zásadě všichni respondenti hodnotí péči o uprchlíky pozitivně. Snad jen pracovníci pobytového střediska považují péči za nadstandardní, což může být mimo jiné způsobeno i jejich celkovou motivací, náhledem na problematiku i mírou jejich vyhoření. Zde se však odráží subjektivní hodnocení jednotlivých respondentů. Asi nás nepřekvapí, že státní

zaměstnanci budou brát svou péči jako dostatečnou, naproti tomu dobrovolníci z řad občanských sdružení budou stále cítit ve své práci a nabídce určité mezery a nedostatky.

I v otázce podmínek v azylových zařízeních se všichni respondenti vyjadřují v pozitivním smyslu. Opět zde pracovníci pobytového střediska považují podmínky za možná až nadstandardní.

Volnočasové aktivity jsou dle slov všech respondentů dostatečné. Poměrně zajímavé je hodnocení pracovnice SOZE, která má drobné výhrady volnočasovým aktivitám Pobytovém středisku Havířov. Naproti tomu pracovník Pobytového střediska Havířov považuje nabídku volnočasových aktivit za dostačující.

V oblasti negativních a pozitivních zkušeností s uprchlíky všichni uvádějí de facto podobnou zkušenost – vděk a ocenění za pomoc na straně jedné, nevoli, nadávky, možnou agresi v případě, že nevyhověli uprchlíkům dle jejich představ, na straně druhé.

Všichni respondenti mají čas od času ve své práci pocit zadostiučinění, zejména v případě pozitivní zpětné vazby ze strany uprchlíků. Toto je však vcelku pochopitelná zkušenost, která přispívá k prevenci syndromu vyhoření.

Je pochopitelné, že všichni respondenti již ve své praxi řešili negativní reakce ze strany uprchlíků – viz kategorie 12.

ZÁVĚR

Problematika azylové politiky mne zajímá – jak profesně tak i lidsky. Domnívám se, že je to téma aktuální, široké a pro zvědavé výzkumníky zcela otevřené. Je vcelku nasnadě se domnívat, že se současnou celosvětovou politicko-ekonomickou situací bude otázka migrace obyvatel a azylové politiky nabývat na větší a větší důležitosti.

Ve své práci jsem se zaměřil na azylovou problematiku naší republiky. Je zcela evidentní, že historie České republiky má, vznešeně řečeno, šrámy uprchlických příběhů – vzpomeňme kupříkladu rok 1948, následně pak doba normalizace a v ní silně bující éra útěků za hranice. Můžeme říci, že právě naše země má v této oblasti bohaté zkušenosti a téma uprchlictví se jí silně dotýká.

Pokusil jsem se pootevřít dveře tohoto zajímavého tématu. Vyzdvihl jsem právní normy a předpisy, které upravují azylovou politiku České republiky a které jsou pro ty, kteří se v ní aktivně zapojují i pro ty, kterých se týká, určující. V číslech a dostupných statistikách jsem nastínil novodobou situaci v oblasti žádostí o mezinárodní ochranu a ukázal, jakým způsobem se tato vyvíjí od doby, kdy pro Českou republiku začala být tato problematika závazná. V kvalitativní části svého výzkumu jsem oslovil pracovníky neziskových i státních organizací a na hovorech s nimi ukázal, jak individuálně vnímané a přesto obecně společné může toto téma být, jakým způsobem se může dotýkat motivace jedince atd..

Je zřejmé, že jsem svou prací nemohl postihnout a ani nepostihl celou šíři tématu a že uvedené závěry jistě nevyčerpaly všechny aspekty, které při hlubším zkoumání vyplouvají na povrch. Nabízí se zde tedy rozsáhlé pole pro další podrobnější a do větších hloubek zaměřená zkoumání.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BARŠOVÁ, A., BARŠA, P. *Přistěhovalectví a liberální stát: Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: MU, 2005. Brno: Mezinárodní politický ústav, 2005. ISBN: 80-210-3875-6.

BUDILOVÁ, L., HIRT, T. *Policista v multikulturním prostředí*. Praha: Odbor bezpečnostní politiky a Odbor azylové a migrační politiky MVČR, 2005. ISBN: 80-903510-1-8.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum, Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

Český statistický úřad. *Cizinci v České republice*. Praha: Scientia, 2002. ISBN 80-7223-761-6.

JÍLEK, D., KLEČKOVÁ, R. *Společný Evropský azylový systém: Procedurální směrnice*, Brno: MU 2006, ISBN 80-210-4058-0.

KLVAŇOVÁ, A. Migrantí nás nutí k přehodnocení zažitých norem chování. *Sociální práce*, 2007, č. 2.

MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*, Praha: Grada publishing, 2006, ISBN 8024713624.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

SCHEU, H.Ch., ČÁSTEK, M. a kol. *Aktuální otázky migrační politiky Evropské unie*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2010. ISBN-978-80-7408-031-9.

ŠIŠKOVÁ, T., ed al. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál, 1998. ISBN: 80-7178-285-8.

ŠIŠKOVÁ, T. ed al. *Výchova k toleranci a proti rasismu: multikulturní výchova v praxi*. Praha: Portál 2008. ISBN: 978-80-7367-182-2.

ŠIŠKOVÁ, T. ed al. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál 1998. ISBN: 80-7178-285-8.

ŠTURMA, P. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. Praha: C.H.Beck, 2003. ISBN- 80-7179-398-1.

UHEREK, Z. Integrace azylantů, Výzkumná zpráva pro Úřad vysokého komisaře pro uprchlíky, oddělení pro Českou republiku. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky, 2002. bez ISBN.

UHEREK, Z. *Migrace: historie a současnost*. Mezinárodní politika. Č.10. Vrátky, 2003. ISSN 0543-7962.

Úmluva o právním postavení uprchlíka, tzv. Ženevská konvence ze dne 28.7.1951.

Výroční zpráva SUZ za rok 2004.

Výroční zpráva SUZ za rok 2006.

Výroční zpráva SUZ za rok 2007.

Výroční zpráva SUZ za rok 2008.

Výroční zpráva SUZ za rok 2009.

Zápis z regionální konference CPIC v roce 2010.

Zákony České republiky:

Zákon č. 221/2003 Sb. O dočasné ochraně cizinců, ze dne 26. června 2003.

Zákon č 325/1999 Sb. ze dne 11. listopadu 1999 O azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb. O Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu).

Zák. č. 326/1999 Sb. ze dne 30. listopadu 1999 O pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů.

Zák. č. 326/1999 Sb. ze dne 30. listopadu 1999 O pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů.

Zákon č. 498/1990 Sb. O uprchlících, ze dne 16. listopadu 1990.

Usnesení č. 2/1993 Sb. předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

Internetové odkazy:

GÜNTEROVÁ, T. Uprchlíci a žadatelé o azyl v České republice. *Člověk v tísní, o.p.s.*, 2007 [cit. 10.3.2011]. URL: <http://www.varianty.cz/download/doc/activities/71_0.pdf>.

Informace pro učitele. *Emigrace a svět*. Projekt Varianty, Člověk v tísní, společnost při ČT, O.P.S. 2002 [cit. 12.3.2011].

URL <<http://www.varianty.cz/cdrom/podkapitoly/b03uprchlici/16.pdf>>.

www.migraceonline.cz [online]. [cit. 11.3.2011]. URL <<http://migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1955085>>.

www.mvcr.cz, [cit. 19.1.2011] URL<<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/azyl/slovník.htm>>

www.suz.cz [online]. [cit.20.3.2011]. URL <<http://www.suz.cz/pages/6.html>>.

www.unhcr.cz [online]. [cit. 14.3.2011]. URL <<http://www.unhcr.cz/zakladni/>>.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Rozhovor SOZE

Příloha P II: Rozhovor OPU

Příloha P III: Rozhovor PoS Kostelec nad Orlicí

Příloha P IV: Rozhovor PoS Havířov

PŘÍLOHA P I: ROZHOVOR SOZE

1. Jaký je Váš věk? 29 roků, svobodná
2. Jak dlouho pracujete v oblasti práce s cizinci resp. uprchlíky ? V oblasti práce s cizinci pracuji 8 roků, součástí mé práce byly aktivity ve sdružení Nesehnutí, kde jsem také pracovala a byla jsem na zahraničních stážích
3. Jak dlouho pracujete ve Vaší organizaci SOZE ? v organizaci SOZE pracuji 3 roky.
4. Čím konkrétně se Vaše organizace zabývá ? Jedná se zejména právní a sociální poradenství, rekvalifikace, kurzy, zejména jazykové, pomoc při jednání s úřady, pomoc při hledání bydlení, volnočasové aktivity cizinců, pomoc je pro cizince přichozí do ČR, žijící v ČR i cizince v postavení žadatelů o mezinárodní ochranu
5. Co vás motivuje či motivovalo k práci s uprchlíky ? Mou motivací je můj osobní zájem o cizince, témata migrace, mé vlastní minulé i současné studium, ale také možnost rozvoje jazykových dovedností. Zájem o cizí kultury a země.
6. Co je náplň Vaší práce ? Hlavní mojí pracovní náplní je sociální poradenství cizincům a koordinace projektů s multikulturní tematikou (osvětové akce pro veřejnost), sociálně-aktivizační programy pro rodiny s dětmi atd.
7. Jakým způsobem je Vaše organizace financována ? Naše organizace je financována ze státních dotací, dotací EU, nadací a darů občanů.
8. Jakým způsobem se Vaše organizace při své činnosti zapojuje v oblasti mezinárodní ochrany uprchlíků ? Spolupracujeme především s UHNCR, pro který provádíme monitoring situace cizinců a uprchlíků v ČR, další naší náplní jsou studie v oblasti integrace cizinců, dáváme návrhy k legislativním změnám, v tomto spolupracujeme zejména s Odborem azylové a migrační politiky MV, v neposlední řadě provozujeme Azylový dům pro cizince. A viz. Otázka č. 4.
9. Jaké je složení Vašich klientů – žadatelů o Vaši pomoc. Splňují podle Vás všichni podmínky pro udělení mezinárodní ochrany? Klienty tvoří cizinci se všemi pobytovými statuty, tedy nejen žadatelé o mezinárodní ochranu. Co se týká otázky plnění podmínek k udělení mezinárodní ochrany, naše organizace není kompetentní k tomu, abychom hodnotili, zda je žádost o mezinárodní ochranu oprávněná nebo ne. My cizincům při pobytu v ČR pomáháme, tuto otázku, zda cizinec splňuje podmínky udělení mezinárodní ochrany, řeší OAMP
10. Myslíte si, že ČR má dobře nastavenou azylovou politiku ?

a/ ANO- v čem ?

b/ NE – proč ? Myslím, že nemáme dobře nastavenou azylovou politiku, současná právní legislativa se dá hodně zneužívat, je značně represivní. Vzhledem ke stavu přijímání žádostí v jiných zemích EU, kde je celkově vyšší počet přijímaných žádostí oproti ČR, si nemyslím, že by počet žadatelů o mezinárodní ochranu klesal, ale v ČR dle statistik každoročně klesá.

11. Je v naší zemi o uprchlíky dobře postaráno, nebo je něco, v čem by se naše azylová politika mohla zlepšit ? V rámci legislativy je o uprchlíky postaráno dobře a toto je dobře dodržováno i v praxi, mám na mysli strava, bydlení, hygiena apod. Daly by se určité věci zlepšit, ale to je spíše o přístupu jednotlivců – pracovníků MV k cizincům, tento stav by se dal napravit prováděním školení, aby osoby pracující s uprchlíky více odborně vzdělaní v oblasti multikultury jako celku.

12. Považujete podmínky azylových zařízení za vyhovující? Podmínky v azylových zařízeních znám, jsou dle mého názoru vyhovující, v Pobytovém středisku Havířov by se mohlo zlepšit ubytování a ubytovávání žadatelů o mezinárodní ochranu. Jednak kapacitně toto zařízení je dle mého názoru nedostačující pro počty ubytovaných osob, jednak jsou vlivem přeplněnosti zařízení společně ubytovávání osoby různých národností a kultur a z tohoto někdy vznikají mezi žadateli konflikty. Dále by se mělo dle mého názoru zlepšit sociální poradenství a aktivizační služby, jelikož lidé ubytování v tomto zařízení často nepracují, tak by bylo zapotřebí se postarat o vhodné nebo vhodnější vyplnění jejich volného času.

13. Znáte nabídku nebo možnosti volnočasových aktivit pro uprchlíky v azylových zařízeních SUZ? Považujete ji za dostatečnou? Nabídky volnočasových aktivit znám.

a/ ANO - v čem ? V Příjímacím středisku Zastávka považuji nabídku těchto aktivit za dobrou, na tomto se zejména odráží počet osob ubytovaných v Příjímacím středisku a počet pracovníků zařízení, ale i celkové prostory PřS Zastávka, které byly pěkně zrekonstruovány pro potřeby uprchlíků.

b/ NE – proč ? V Pobytovém středisku Havířov ji považuji za nedostatečnou, zejména proto, že je zde málo pracovníků, kteří by se o potřeby ubytovaných postarali a věnovali se jim. Například je zde pouze 1 volnočasový pracovník a při počtu ubytovaných osob, těchto je necelých 200, je to žalostně málo. Naproti tomu

v Zastávce jsou tito pracovníci 2 a počet žadatelů se pohybuje mezi 20-50. Další věcí je poloha PoS Havířov, nachází se na okraji města, dostupnost pro ubytované k městu je špatná. V PoS mají ubytovaní možnost volného pohybu, ale středisko je dislokováno daleko od centra, oproti tomu Zastávka, která je karanténního typu, se nachází v podstatě v centru obce, ale ubytovaní nemají možnost volného pohybu po dobu pobytu v PřS Zastávka. Toto považují za nevyvážené.

14. Jaké máte praktické zkušenosti s uprchlíky ? Mojí hlavní náplní je sociální poradenství a volnočasové aktivity pro dospělé děti a rodiny. Dále dělám multikulturní aktivity pro veřejnost, zabývám se vzděláváním cizinců a zařazením těchto osob do vzdělávání. Moje práce se netýká pouze žadatelů o mezinárodní ochranu, ale pracuji s cizinci se všemi formami pobytu, tedy s trvalým, dlouhodobým i krátkodobým pobytem, ale i s cizinci bez vízové povinnosti, zkrátka se všemi osobami, které mne o pomoc požádají.

a/ kladné – v čem se klady projevují ? Spousta lidí projevuje vděk za pomoc a to je pro mne největší odměna za mou práci a mou osobu práce obohacuje o spoustu věcí při setkávání s těmito osobami a je pro mne i přínosem po stránce mého jazykového rozvoje.

b/ negativní – v čem se záporny projevují ? Negativní zkušenost také byla, několik, ale osoba byla ve špatné náladě. V některých případech je toto spojeno s nadávkami, ale fyzicky jsem napadena nebyla. Často se ale klient v dalším kontaktu omluvil. Negativní reakce se stává i u psychicky nemocných klientů

15. Máte ve své práci pocit zadostiučinění? Máte pocit, že Vaše práce má smysl? V čem? Ano mám. V SOZE pořádáme celou řadu osvětových akcí, byť bych pomohla 1 člověku, tak moje práce měla smysl a stojí za to. Často také pracuji s dětmi a tyto jsou obzvláště spontánní ve svých reakcích, jsou milé a práce s dětmi má smysl dvojnásob velký.

16. Zažil(a) jste někdy ve své práci vysloveně negativní reakci klienta- uprchlíka na Vaši nabídku pomoci? Ano, většinou se jednalo o lidi, kteří měli psychické problémy a nacházeli se v těžké životní situaci a moje nabídka pomoci se jim nezdála dostatečná.

PŘÍLOHA P II: ROZHOVOR OPU

1. Jaký je Váš věk? 29, svobodný
2. Jak dlouho pracujete v oblasti práce s cizinci resp. uprchlíky? 6 let
3. Jak dlouho pracujete ve Vaší organizaci? 6 let – Organizace pro pomoc uprchlíkům - OPU
4. Čím konkrétně se Vaše organizace zabývá? Cílem OPU je pomáhat uprchlíkům a ostatním cizincům na území České republiky a také těm, kteří již v ČR požívají práva azylu a dočasné ochrany. OPU realizuje své aktivity na území celé České republiky. (sociální poradenství, právní poradenství, asistence, dobrovolnické aktivity...+ další služby vázané na různé projekty – kurzy čj, rekvalifikace,...)
5. Co vás motivuje či motivovalo k práci s uprchlíky? Osobní zkušenost, snaha pomoci lidem v nouzi
6. Co je náplň Vaší práce? Sociálně-právní poradenství, koordinování projektů
7. Jakým způsobem je Vaše organizace financována? granty, příspěvky, dotace, dary
8. Jakým způsobem se Vaše organizace při své činnosti zapojuje v oblasti mezinárodní ochrany uprchlíků? OPU je členem ECRE (European Council on Refugees and Exiles), jejímž cílem je sdružovat organizace pracující s uprchlíky v Evropě (69 organizací), činnost ECRE je zaměřena na ochranu a integraci žadatelů o udělení mezinárodní ochrany, uznaných uprchlíků a vnitřně přesídlených osob. Dále od roku 2006 působíme v Gruzii, kde poskytujeme podporu vnitřně přesídleným občanům Gruzie, kteří se nemohou vrátit do svých původních domovů v Jižní Osetii.
9. Jaké je složení Vašich klientů – žadatelů o Vaši pomoc. Splňují podle Vás všichni podmínky pro udělení mezinárodní ochrany?

Otázka je nejednoznačná, obrací se na nás řada žadatelů o udělení mezinárodní ochrany v pobytových střediscích SUZ, kde působíme a také v našich kancelářích v Praze, Brně, Plzni a Českých Budějovicích. Právníci dojíždí i to zařízení pro zajištění cizinců. Obrací se na nás většinou cizinci, kteří mají o činnosti nevládních organizací nějaké povědomí. Jde zjm o ty méně majetné, ty, kteří si nemohou dovolit zajistit služby placených advokátů. Je ale zapotřebí ale zmínit, že se na nás obrací i ti, kteří využívali placené advokáty leč ti jim nebyli nápomocni. Složení

podle státních příslušností určit nelze. Jde o pestrou škálu státních příslušností zjm. z afrických zemí, východní Evropy a asijských zemí

10. Myslíte si, že ČR má dobře nastavenou azylovou politiku?

a/ ANO- v čem?

b/ NE – proč?

Těžko odpovědět zda ano či ne. Azylová politika vychází z Ženevské úmluvy, která je jednoznačná a která je implementovaná do zákona o azylu. Problém nastává v momentě rozhodování o udělení/neudělení azylu, protože o udělení/neudělení rozhoduje člověk na základě podkladů, které vyzíská od různých bezpečnostních složek, ambasad... a dále správného uvážení, které se v mnohých případech odlišuje od názorů naší organizace (lidský faktor). Dochází tak v našich očích k různým pochybením, se kterými se často setkáváme.

11. Je v naší zemi o uprchlíky dobře postaráno, nebo je něco, v čem by se naše azylová politika mohla zlepšit? Měla by se zkrátit azylová procedura, existují případy, kdy jsou lidé v proceduře 5 a více roků, což se sebou přináší nevratné škody na zdraví a psychice zjm. dětí a osob, které prošli válkou či jinou humanitární katastrofou. Materiální zázemí v přijímacích, pobytových a integračních střediscích je dostačující. Bezplatná komplexní zdravotní péče těmto cizincům patří mezi evopské unikáty a to hodnotíme velice pozitivně. Dále vidíme problém v délce nemožnosti pracovat, protože během 365 dnů, kdy nemůže žadatel pracovat, je natolik dlouho, že řada těchto cizinců ztrácí pracovní návyky...

12. Považujete podmínky azylových zařízení za vyhovující? ano – u skupin, které nemají zvláštní potřeby. Bylo by třeba lépe identifikovat zranitelné skupiny po samotném příchodu do zařízení (samotné ženy, mladistvé bez doprovodu, zdravotně znevýhodněné...), kterým by měl být poskytován individuálnější servis

13. Znáte nabídku nebo možnosti volnočasových aktivit pro uprchlíky v azylových zařízeních SUZ? Považujete ji za dostatečnou?

a/ ANO – v čem? – keramické dílny, sportoviště, knihovna, čajovna, mateřská školka, dále existuje nabídka volnočasových aktivit nevládních organizací

b/ NE – proč?

14. Jaké máte praktické zkušenosti s uprchlíky?

a/ kladné – v čem se klady projevují? Vstřícnost, vřelost některých klientů, se kterými jsem pracoval nebo pracuji

b/ negativní – v čem se záporny projevují? nevděk, manipulace u klientů, kteří své životní strasti připisují na vrub občanů ČR, pracovníků NNO...

15. Máte ve své práci pocit zadostiučinění? Máte pocit, že Vaše práce má smysl?
V čem?

občas – v případě dobré zpětné vazby – zejm. u nalezení pracovního uplatnění..., podařili se změnit názor správního orgánu ve prospěch klienta...

16. Zažil(a) jste někdy ve své práci vysloveně negativní reakci klienta- uprchlíka na Vaši nabídku pomoci?

ano – požadovali službu, kterou jsme nebyli schopni z objektivních důvodů zajistit (mimo naše kompetence)

PŘÍLOHA P III: ROZHOVOR POS KOSTELEEC NAD ORLICÍ

1. Jaký je Váš věk? 28 let, svobodný
2. Jak dlouho pracujete v oblasti práce s cizinci resp. uprchlíky? 7 let
3. Jak dlouho pracujete ve Vaší organizaci v PoS Kostelec nad Orlicí ? také 7 let
4. Čím konkrétně se Vaše organizace zabývá? Jedná se o pobytové středisko, které poskytuje své služby žadatelům o udělení mezinárodní ochrany, kteří k nám přicházejí z Přijímacích středisek (nebo ze soukromí, či z jiných pobytových středisek). Jedná se o služby – sociální, psychologické, ubytování, příspěvek na stravování atd.
5. Co vás motivuje či motivovalo k práci s uprchlíky? Nyní mě již nemotivuje dá se říct nic, dříve mě motivovala naplň práce.
6. Co je náplň Vaší práce? Organizační pracovnice odd.příjmu – administrativa (agenda spojená s přijímáním žadatelů a následné vyřizování odchodů žadatelů ať již na dlouhodobé opuštění či do soukromí či odchod z PoS po NPM atd.). Dále moji pracovní naplní i sociální práce s klienty. Leckdy nahrazujeme (především v nočních hodinách) i funkci ubytovatele a někdy i zdravotníka (v případě, kdy poskytujeme první pomoc).
7. Jakým způsobem je Vaše organizace financována? Jedná se o státní organizaci – veřejný sektor. Dřívější rozpočtová organizace.
8. Jakým způsobem se Vaše organizace při své činnosti zapojuje v oblasti mezinárodní ochrany uprchlíků? Spolupracuje s nevládními organizacemi.
9. Jaké je složení Vašich klientů – žadatelů o Vaši pomoc. Splňují podle Vás všichni podmínky pro udělení mezinárodní ochrany? Co se týče podmínek u udělení mez.ochrany, tak nevím, jelikož k tomuto nemám ze své pozice ani přístup. Azylovou proceduru má na starosti pracoviště, my máme na starosti pouze služby, které poskytujeme svým klientům. Co se týče složení klientů – u nás v PoS Kostelec nad Orlicí převazují především rodiny z Kazachstánu, poté asi Rusko, Ukrajina – většinou jednotlivci.
10. Myslíte si, že ČR má dobře nastavenou azylovou politiku?
Myslím si, že určitě ne a že by to chtělo změnit.
a/ ANO- v čem?

b/ NE – proč ? Nelíbí se mi zdlouhavý proces v druhém stupni řízení, kdy klienti jsou u nás až kolik měsíců a čekají na rozhodnutí KS o zamítnutí žalobě či vrácení do I.stupně. Dále se mi nelíbí obecně proces azylové politiky.

Je v naší zemi o uprchlíky dobře postaráno, nebo je něco, v čem by se naše azylová politika mohla zlepši? Myslím si, že je o něco postaráno dobře.

11. Považujete podmínky azylových zařízení za vyhovující? Ano, klienti mají širokou možnost volnočasových aktivit, velice dobré ubytování a širokou nabídku kurzů

12. Znáte nabídku nebo možnosti volnočasových aktivit pro uprchlíky v azylových zařízeních SUZ? Považujete ji za dostatečnou? Určitě ano.

a/ ANO - v čem ? mají veliké spektrum možností volnočasových aktivit

b/ NE – proč ?

13. Jaké máte praktické zkušenosti s uprchlíky?

a/ kladné – v čem se klady projevují ? Jsou klienti, kteří jsou ochotni respektovat chod PoS, jsou vděční za pomoc, za služby.

b/ negativní – v čem se zápory projevují ? Někteří klienti nerespektují pravidla PoS, nedodržují zákony ČR, chovají se neslušně, agresivně i někdy vůči pracovníkům PoS a i jiným občanům ČR. Leckdy dělají přestupky ve městě – krádež, výtržnictví.

14. Máte ve své práci pocit zadostiučinění? Máte pocit, že Vaše práce má smysl? V čem?

Smysl má práce u klientů, kteří ji dokážou respektovat a ocenit.

15. Zažil(a) jste někdy ve své práci vysloveně negativní reakci klienta- uprchlíka na Vaši „nabídku pomoci“? Ano, několikrát.

PŘÍLOHA P IV: ROZHOVOR POS HAVÍŘOV

1. Jaký je Váš věk? 42 let, ženatý
2. Jak dlouho pracujete v oblasti práce s cizinci resp. uprchlíky? pět let
3. Jak dlouho pracujete ve Vaší organizaci (název)? POS Havířov, tři roky, předtím Zařízení pro zajištění cizinců 2 roky.
4. Čím konkrétně se Vaše organizace zabývá? Ubytování žadatelů o udělení mezinárodní ochrany, zajištění jejich práv vyplývajících z úmluv a právních dokumentů, kterými je ČR vázána.
5. Co vás motivuje či motivovalo k práci s uprchlíky?

Berou to jako jakoukoli jinou práci. Něčím se živit musím. Prostě k jakékoli práci se dokážu postavit profesionálně. Před časem jsem pracoval ve věznici, předtím ve strojírenství. Mám vystudované dvě VŠ, pokud bych nedělal tuto práci, dělal bych jinou.
6. Co je náplň Vaší práce? jako vedoucí stálé služby zodpovídám za chod tohoto oddělení. Zajištění služeb, odpovědnost za práci svých podřízených, plánování směn, komunikace s klienty, zajištění informací pro dispečink SUZ Praha, správnost a úplnost úředních záznamů aj..
7. Jakým způsobem je Vaše organizace financována? Naše organizace je součástí MV ČR, tedy je financována státem.
8. Jakým způsobem se Vaše organizace při své činnosti zapojuje v oblasti mezinárodní ochrany uprchlíků? Jednak tím, že uprchlíky na území ČR ubytovává a chrání. Dále pak spolupráce s nevládními organizacemi jako je UNHCR, SOZE apod.
9. Jaké je složení Vašich klientů – žadatelů o Vaši pomoc. Splňují podle Vás všichni podmínky pro udělení mezinárodní ochrany? V této chvíli je u nás ubytovaný skoro celý svět. Samozřejmě, že všichni podmínky pro udělení mezinárodní ochrany nespĺňují. Toto je spíše otázka pro OAMP. Pokud by ale všichni splňovali podmínky pro udělení azylu, byla by tato ochrana udělována v podstatně větším počtu.
10. Myslíte si, že ČR má dobře nastavenou azylovou politiku?

a/ ANO- v čem ?

b/ NE – proč ? příliš zdlouhavé řízení, snaha obcházení zákona ze strany klientů, neřešení přestupků klientů ze strany OAMP, zbytečné opakované žádosti.

11. Je v naší zemi o uprchlíky dobře postaráno, nebo je něco, v čem by se naše azylová politika mohla zlepšit? Ano, v naší zemi je o uprchlíky dobře postaráno. Ve srovnání se západními zeměmi jsou podmínky v ČR lepší. Jinde v západních demokraciích se s nimi tolik nemazlí, jako u nás.

12. Považujete podmínky azylových zařízení za vyhovující? V této chvíli Ano (podmínky pro klienty jsou nadstandardní).

13. Znáte nabídku nebo možnosti volnočasových aktivit pro uprchlíky v azylových zařízeních SUZ? Považujete ji za dostatečnou?

a/ ANO - v čem? Mají možnost navštěvovat např. koupaliště (permanentky) z prostředků EU i jiné aktivity, které hradí EU. Výlety pořádané sociálními pracovníky a pedagogem volného času, rovněž NNO organizacemi.

b/ NE – proč?

14. Jaké máte praktické zkušenosti s uprchlíky?

a/ kladné – v čem se klady projevují? Obohacení lidmi, kteří jsou slušní. Samozřejmě, že jsem se setkal s lidmi, kteří opustili svou zemi oprávněně. Tyto osoby však s personálem SUZ spolupracují, jejich pobyt je bezproblémový, pomoci ČR si váží.

b/ negativní – v čem se záporny projevují ? Alkoholismus jednotlivců mužů i žen, nezájem o cokoli. Pouze státní systém vysát o peníze.

15. Máte ve své práci pocit zadostiučinění? Máte pocit, že Vaše práce má smysl? V čem?

Pocit zadostiučinění se občas dostává. Jako vedoucí malého oddělení spolupracuji i se svými kolegy. Moje práce není jenom o práci s klienty. Mám radost třeba jen z toho, že oddělení, které mám na starosti, pracuje, jak má. Ve vztahu ke klientům: samozřejmě, že když pomohu někomu, kdo pomoc potřebuje, toto člověka vždy uspokojí.

16. Zažil(a) jste někdy ve své práci vysloveně negativní reakci klienta- uprchlíka na Vaši nabídku pomoci?

Zažil, konkrétně alkoholismus v pokročilém stádiu, kdy nabídka pomoci byla odmítnuta. Ovšem na tyto otázky nelze odpovídat takto jednoduše, celá problematika je podstatně složitější. Dále pak problematika azylové procedury v ČR je natolik složitá, že byť jsem nahoře popsal důvody, které naší azylovou proceduru tíží, je tam vždy nějaké ale.